Menon Economics

RAPPORT

Analyse av spesialiserte fosterhjem

Foto: iStockfoto.com

Av Simen Pedersen, Caroline Andrea Vinter, Thea Lyse Sævik og Iselin Kjelsaas

Menon-publikasjon Nr. 26

2026

Forord

På oppdrag for Hovedorganisasjonen Virke, KS, Stiftelsen CRUX, Stiftelsen Fyrlykta, Oslo Sanitetsforening Brusetkollen og Kirkens Bymisjon har Menon Economics evaluert spesialiserte fosterhjem, utredet årsaken til nedgang i bruk av tiltaket og vurdert den samfunnsøkonomiske verdien av spesialiserte fosterhjem Spesialiserte fosterhjem er fosterhjem som tar imot barn og unge med betydelig behov for omsorg, stabilitet og tett oppfølging, når ordinære fosterhjem vurderes som utilstrekkelig.

Ansvarlig for prosjektet hos Menon har vært Simen Pedersen, mens Caroline Vinter har vært prosjektleder. Thea Lyse Sævik har vært prosjektmedarbeider og Iselin Kjelsaas har vært aktiv kvalitetssikrer.

Vi takker for et spennende oppdrag. Menon står ansvarlig for alt innhold i rapporten.

Februar 2026

Simen Pedersen
Prosjektansvarlig
Menon Economics

Februar 2026

Caroline Vinter
Prosjektleder
Menon Economics

Om Menon Economics

Menon Economics analyserer økonomiske problemstillinger og gir råd til bedrifter, organisasjoner og myndigheter. Vi er et konsulentselskap som opererer i grenseflatene mellom økonomi, politikk og marked.

Menon kombinerer samfunns- og bedriftsøkonomisk kompetanse innenfor fagfelt som samfunnsøkonomisk lønnsomhet, verdsetting, nærings- og konkurranseøkonomi, strategi, finans og organisasjonsdesign. Vi benytter forskningsbaserte metoder i våre analyser og jobber tett med ledende akademiske miljøer innenfor de fleste fagfelt.

Les mer om vårt arbeid på menon.no.

Innhold

Sammendrag 4

1 Bakgrunn og problemsstillinger 6

1.1 Bakgrunn 6
1.2 Problemstillinger 7
1.3 Avgrensninger 7
1.4 Metodisk tilnærming 7

2 Om spesialiserte fosterhjem 9

2.1 Oversikt over fosterhjemstilbudet i Norge 9
2.2 Målgruppe og ansvarsfordeling ved spesialiserte fosterhjem 11
2.3 Kompetansekrav og rammer for spesialiserte fosterforeldre 13
2.4 Forskjellen på spesialiserte fosterhjem og fosterhjem med forsterkningstiltak 14

3 Barnevernstjenestens vurdering av spesialiserte fosterhjem 17

3.1 Kommunenes forståelse av målgruppen og tiltakets plass i tiltaksapparatet 17
3.2 Barna som plasseres i spesialiserte fosterhjem 17
3.3 Rekruttering, matching og medvirkning 18
3.4 Samarbeid med Bufetat og opplevde rammebetingelser 18
3.5 Kommunenes vurdering av hvordan tiltaket fungerer i praksis 18

4 Bruk av tiltaket 20

4.1 Utvikling i bruk 20
4.2 Årsaker til nedgang i bruk 22

5 Analytisk tilnærming til den samfunnsøkonomiske vurderingen 27

5.1 Referansealternativet og avgrensninger 27
5.2 Håndtering av usikkerhet – scenariotilnærming 28
5.3 Identifiserte virkninger av spesialisert fosterhjem sammenlignet med alternativet 29

6 Samfunnsøkonomiske virkninger 31

6.1 Tiltakskostnader 31
6.2 Redusert utenforskap 37
6.3 Nytte for fosterforeldrene 42
6.4 Skattefinansieringsgevinst 44

7 Sammenstilling av samfunnsøkonomiske virkninger 45

7.1 Samlet samfunnsøkonomisk verdi av spesialiserte fosterhjem 45
7.2 Samlet kommunaløkonomisk verdi av spesialiserte fosterhjem 48

8 Behov for statlig bistandsplikt? 51

8.1 Argumenter for å innføre bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem 51
8.2 Argumenter mot å innføre bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem 52

9 Hovedfunn 54

Referanser 55

Vedlegg A – Effekt av spesialiserte fosterhjem på utenforskap 60

Sammendrag

Analysen viser at spesialiserte fosterhjem er et viktig tiltak for barn og unge med omfattende omsorgsbehov, og at tiltaket gir betydelig samfunnsøkonomisk verdi sammenlignet med omsorgsinstitusjon. Vi forventer at 1 krone brukt på spesialiserte fosterhjem gir 4,4 kroner tilbake til samfunnet. Samtidig har bruken av spesialiserte fosterhjem gått betydelig ned over tid. Utviklingen reflekterer endringer i både etterspørsel, rammebetingelser og tilgang på egnede fosterhjem. Utviklingen aktualiserer også spørsmålet om statlig bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem.

Menon Economics har på oppdrag for Hovedorganisasjonen Virke, KS, Stiftelsen CRUX, Stiftelsen Fyrlykta, Oslo Sanitetsforening Brusetkollen og Kirkens Bymisjon, gjennomført en analyse av spesialiserte fosterhjem. Spesialiserte fosterhjem er et tiltak rettet mot barn og unge med omfattende og sammensatte omsorgsbehov, og kjennetegnes av tett og strukturert faglig oppfølgning. Rapporten analyserer utviklingen i bruk av spesialiserte fosterhjem over tid, tiltakets rolle i tiltaksporteføljen, samt den samfunnsøkonomiske og kommunaløkonomiske verdien av tiltaket. Analysen bygger på en kombinasjon av kvantitative analyser av tilgjengelig statistikk og kvalitative metoder, herunder dokumentstudier og dialog med relevante aktører og fagmiljøer.

Spesialiserte fosterhjem vurderes som et relevant og nødvendig tiltak for barn med omfattende omsorgsbehov. Funnene viser at kommunene i stor grad ønsker å benytte spesialiserte fosterhjem i saker der alternativet ofte ville vært institusjonsplassering. Tiltaket brukes særlig for barn som har behov for tettere oppfølging, høyere grad av stabilitet og mer spesialisert kompetanse enn det ordinære fosterhjem kan tilby. God målgruppeforståelse, tydelige forventninger og tett, faglig oppfølging fremheves som avgjørende for at tiltaket skal fungere etter hensikten. Samarbeidet mellom kommunene og Bufetat pekes på som en viktig forutsetning for god matching og stabile plasseringer. Samtidig viser tidligere evalueringer og intervjuer at rammevilkår, belastning og tilgjengelig støtte påvirker både rekruttering av fosterhjem og varighet i plasseringene.

Nedgang i antall barn plassert i spesialiserte fosterhjem. Antall barn plassert i spesialiserte fosterhjem har gått betydelig ned det siste tiåret. Som vist i Figur A har antall barn 0–17 år plassert i spesialiserte fosterhjem blitt mer enn halvert siden 2014, både nasjonalt og i de fleste regioner.

Figur A **Antall barn plassert i spesialiserte fosterhjem per 31. desember per år, for barn 0–17 år**

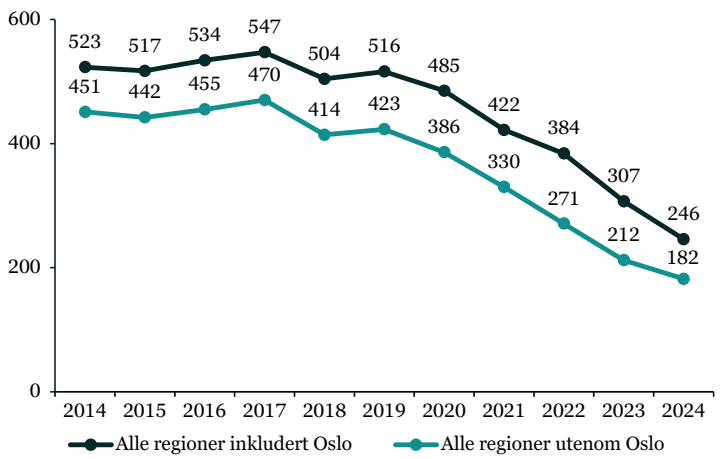

Kilde: SSB tabell 10661

Nedgangen må ses i sammenheng med flere parallelle utviklingstrekk, herunder færre omsorgsovertakelser, tydeligere målgruppeavgrensning, endrede rammevilkår for private leverandører, økte kommunale egenandeler og vedvarende kapasitets- og rekrutteringsutfordringer. Utviklingen i institusjonsbruk gir ikke grunnlag for å konkludere med at institusjon i vesentlig grad har erstattet spesialiserte fosterhjem. Samlet sett indikerer funnene at nedgangen i bruk i stor grad reflekterer strukturelle forhold på både etterspørsels- og tilbudssiden, snarere enn et redusert behov for tiltaket.

Stor samfunnsøkonomisk verdi. Den samfunnsøkonomiske analysen viser at spesialiserte fosterhjem gir en betydelig positiv samfunnsøkonomisk avkastning sammenlignet med omsorgsinstitusjon. Den samlede verdien anslås å ligge i intervallet 5,7–8,2 milliarder kroner, med et midtanslag på 6,9 milliarder kroner (se figur B). Videre indikerer analysen at én krone investert i spesialiserte fosterhjem gir mellom om lag 3,6 og 5,2 kroner tilbake til samfunnet, avhengig av forutsetninger og scenario, med et midtre anslag på rundt 4,4 kroner per investerte krone. Beregningene er basert på et punktanslag for barn plassert i spesialiserte fosterhjem ved utgangen av 2024, og reflekterer den samlede nåverdien av virkningene for denne populasjonen.

Figur B **Samlet samfunnsøkonomisk verdi av spesialiserte fosterhjem sammenlignet med omsorgsinstitusjon, for middels anslag. Nåverdi 2026-kroner.**

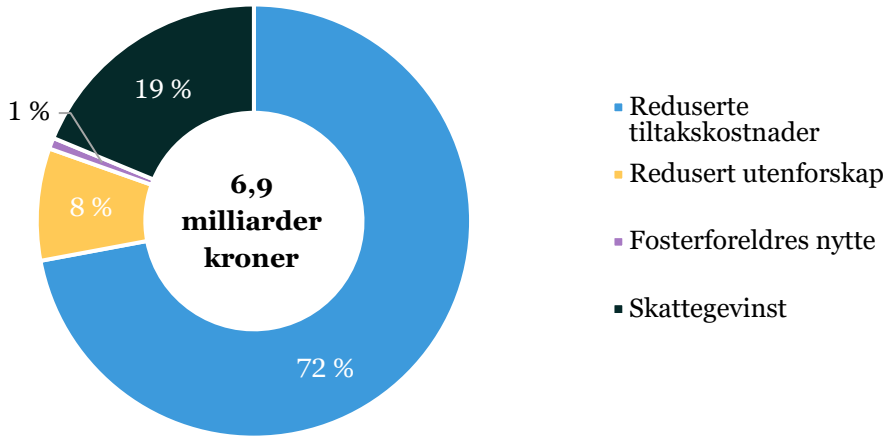

Den viktigste bidragsyteren til den samfunnsøkonomiske verdien er lavere kostnader sammenlignet med omsorgsinstitusjonsplassering. I tillegg bidrar tiltaket til redusert risiko for utenforskap. Spesialiserte fosterhjem øker sannsynligheten for stabile omsorgsforhold, bedre skolegang og positive utviklings- og livsløpsutfall for barna. Over tid gir dette lavere offentlige utgifter knyttet til blant annet helse, barnevern og trygdeytelser, samt økt verdiskaping gjennom høyere yrkesdeltakelse. Selv om flere av virkningene er beheftet med usikkerhet, viser analysen at de samlede gevinstene klart overstiger kostnadene ved tiltaket. Analysen viser også en kommunaløkonomisk verdi på 1,25 milliarder kroner.

Spørsmålet om bistandsplikt innebærer sentrale avveiinger. Analysen viser at det finnes viktige argumenter både for og mot statlig bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem. På den ene siden kan bistandsplikt bidra til bedre ivaretakelse av barn med omfattende behov, økt stabilitet i plasseringene, mer likeverdig tilgang på tvers av kommuner og regioner, samt redusert bruk av kostbare institusjonsplasser. På den andre siden peker analysen på utfordringer knyttet til begrenset kapasitet og risiko for en plikt uten reelt tilbud.

1 Bakgrunn og problemsstillinger

Menon Economics har fått i oppdrag å evaluere spesialiserte fosterhjem, herunder analysere utviklingen i bruken av tiltaket, vurdere årsaker til den observerte nedgangen, samt belyse den samfunnsøkonomiske og kommunaløkonomiske verdien av spesialiserte fosterhjem. Spesialiserte fosterhjem er en viktig omsorgsløsning for barn og unge med omfattende og sammensatte behov, der ordinære fosterhjem ikke anses som tilstrekkelige. Samtidig er det begrenset kunnskap om hvilken verdi tiltaket faktisk gir – både for barna som mottar tilbudet, for familiene som påtar seg omsorgsoppgaven, og for kommunene og samfunnet som helhet. Denne rapporten søker å bidra til et bedre kunnskapsgrunnlag for videre utvikling og bruk av spesialiserte fosterhjem.

1.1 Bakgrunn

Spesialiserte fosterhjem er en viktig omsorgsløsning for barn og unge med omfattende og sammensatte behov, der ordinære fosterhjem ikke anses som tilstrekkelige. Tiltaket kjennetegnes blant annet ved at minst én av fosterforeldrene er fristilt fra annet arbeid og engasjert som lønnet omsorgsperson på heltid. Fosterforeldrene har gjennomgått både grunnopplæring og spesialtilpasset opplæring, og mottar tett oppfølging og faglig tilpasset veiledning fra statlige eller private aktører. Spesialiserte fosterhjem benyttes ofte som et alternativ til institusjonsplassering for barn som av ulike grunner heller bør bo i en familiesituasjon. Staten, ved Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat), har ikke bistandsplikt på spesialiserte fosterhjem, slik de ellers har for plasseringstiltak i institusjon og fosterhjem for øvrig.

Til tross for tiltakets sentrale rolle i barnevernets tiltakskjede, har det siden 2018 vært en markant nedgang i bruken av spesialiserte fosterhjem. Per 31. desember 2017 var det om lag 550 barn i alderen 0-17 år plassert i spesialiserte fosterhjem, mens det tilsvarende tallet i 2024 var om lag 250 barn (Statistisk sentralbyrå (SSB) tabell 10661). Nedgangen gjelder på tvers av aldersgrupper og reiser spørsmål både om hva som ligger bak utviklingen, og hvilke konsekvenser dette kan ha for barn og unge med store og sammensatte omsorgsbehov.

Tidligere evalueringer viser at spesialiserte fosterhjem fyller en viktig funksjon for barn og unge med behov for høy grad av struktur, stabilitet og kompetent omsorg, blant annet ved alvorlige psykiske vansker, traumer, utagerende atferd eller komplekse omsorgsbehov (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022). Kommunene vurderer tiltaket som særlig relevant i situasjoner der ordinære fosterhjem ikke strekker til, og der institusjonsplassering enten ikke er ønskelig eller vurderes som mindre egnet.

Samtidig er det begrenset kunnskap om hvilken verdi spesialiserte fosterhjem faktisk gir, både for barna som mottar tiltaket, for familiene som påtar seg oppgaven, og for kommunene og samfunnet som helhet. Det er også lite systematisk kunnskap om hvilke konsekvenser den observerte nedgangen i bruken av spesialiserte fosterhjem kan ha, og om tiltaket i dag benyttes på en måte som gir best mulig måloppnåelse. Manglende kunnskap om tiltakets samfunnsøkonomiske og kommunaløkonomiske verdi kan bidra til usikkerhet både i statlige prioriteringer og satsinger (for eksempel rekruttering og avtalestrukturer) og i kommunens beslutninger i enkeltsaker. Dette innebærer en risiko for at barn som kunne hatt nytte av spesialiserte fosterhjem, i stedet mottar mindre egnede eller mer kostbare tiltak.

1.2 Problemstillinger

Oppdraget skal svare på følgende problemstillinger:

1. Hvordan har bruken av spesialiserte fosterhjem utviklet seg over tid, og hva er årsakene til nedgangen i bruk siden 2018?
2. Hva er den samfunnsøkonomiske og kommunaløkonomiske verdien av spesialiserte fosterhjem i Norge?
3. Hva kan være barrierer for å ta i bruk spesialiserte fosterhjem?
4. Hva er argumenter for og imot å introdusere bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem?

1.3 Avgrensninger

Denne rapporten omfatter barn og unge som er plassert i spesialiserte fosterhjem frem til fylte 18 år. Analysene inkluderer både kortsiktige og langsiktige konsekvenser av plassering i spesialiserte fosterhjem, herunder virkninger som materialiserer seg etter fylte 18 år, for eksempel i form av redusert utenforskap over livsløpet. Slike langsiktige virkninger inngår i den samfunnsøkonomiske analysen gjennom beregninger av fremtidig nytte og kostnader for individet og samfunnet. Der vi ser på antall barn plassert i spesialiserte fosterhjem, avgrenses analysen til barn i alderen 0–17 år.

Samtidig er analysen avgrenset mot tiltak og kostnader knyttet til ettervern. Dette innebærer at etterverntiltak, samt eventuelle virkninger av ettervern etter fylte 18 år, ikke inngår direkte i analysene. Rapporten vurderer dermed konsekvensene av spesialiserte fosterhjem opp mot relevante alternative tiltak, men uten å ta stilling til hvordan ulike former for ettervern kan påvirke utfallene etter at barnet har fylt 18 år.

Den samfunnsøkonomiske og kommunaløkonomiske analysen tar videre utgangspunkt i et avgrenset analyseperspektiv, der verdien av spesialiserte fosterhjem vurderes for det antallet barn som er plassert i tiltaket på et gitt tidspunkt, målt ved utgangen av 2024 (31. desember). Analysen inkluderer relevante kostnader og nyttevirkninger knyttet til bruk av spesialiserte fosterhjem for dette antallet barn, sammenlignet med relevante alternative tiltak. Denne tilnærmingen gir et bilde av den samlede samfunnsøkonomiske og kommunaløkonomiske verdien knyttet til et gitt nivå av bruk av tiltaket, og ikke av de langsiktige virkningene for hele populasjonen av barn som over tid vil motta tiltaket.

1.4 Metodisk tilnærming

Rapporten bygger på en kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder. Den kvantitative tilnærmingen omfatter analyse av tilgjengelig statistikk, blant annet fra SSB, knyttet til bruk av barnevernstiltak, herunder utvikling i antall barn plassert i spesialiserte fosterhjem og aldersfordeling. De kvalitative metodene inkluderer dokumentstudier og arbeidsverksted med relevante aktører og fagmiljøer.

Analysene i rapporten baserer seg i stor grad på tidligere utredninger og evalueringer gjennomført av Menon Economics. Dette gjelder særlig rapportene *Evaluering av syv plasseringstiltak i barnevernet* (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022) og *Den samfunnsøkonomiske verdien av fosterhjem i Norge* (Menon Economics, 2023). Disse analysene danner et viktig kunnskapsgrunnlag for vurderingene i denne rapporten, blant annet når det gjelder forståelsen av målgrupper, tiltakets funksjon i barnevernets tiltakskjede, relevante alternativer til spesialiserte fosterhjem, samt forutsetninger for den samfunnsøkonomiske analysen. I denne rapporten videreføres og oppdateres disse analysene med nyere statistikk, samt med supplerende kvalitative innspill fra arbeidsverksted.

Arbeidsverkstedene har hatt som formål å innhente erfaringsbasert kunnskap om bruk, organisering og rammebetingelser for spesialiserte fosterhjem, herunder opplevde barrierer og mulige tiltak for å øke bruken av tiltaket.

2 Om spesialiserte fosterhjem

Spesialiserte fosterhjem er et tiltak rettet mot en avgrenset målgruppe av barn og unge med omfattende og sammensatte omsorgsbehov, der ordinære fosterhjem, også med forsterkningstiltak, ikke vurderes som tilstrekkelige. Tiltaket kjennetegnes av høyere krav til kompetanse, tilgjengelighet og oppfølging, og benyttes ofte som et alternativ til institusjonsplassering. Endringer i begrepsbruk og organisering over tid har bidratt til uklarhet om skillet mellom spesialiserte fosterhjem og fosterhjem med forsterkningstiltak.

2.1 Oversikt over fosterhjemstilbudet i Norge

Innledningsvis gir vi en oversikt over fosterhjemstilbudet i Norge, som et utgangspunkt for den videre gjennomgangen av spesialiserte fosterhjem. Fosterhjem kan deles i tre hovedkategorier: kommunale fosterhjem, statlige fosterhjem og fosterhjem tilknyttet private aktører, herunder både ideelle og kommersielle, se Figur 2.1.

Figur 2.1 Illustrasjon av fosterhjemstilbudet i Norge

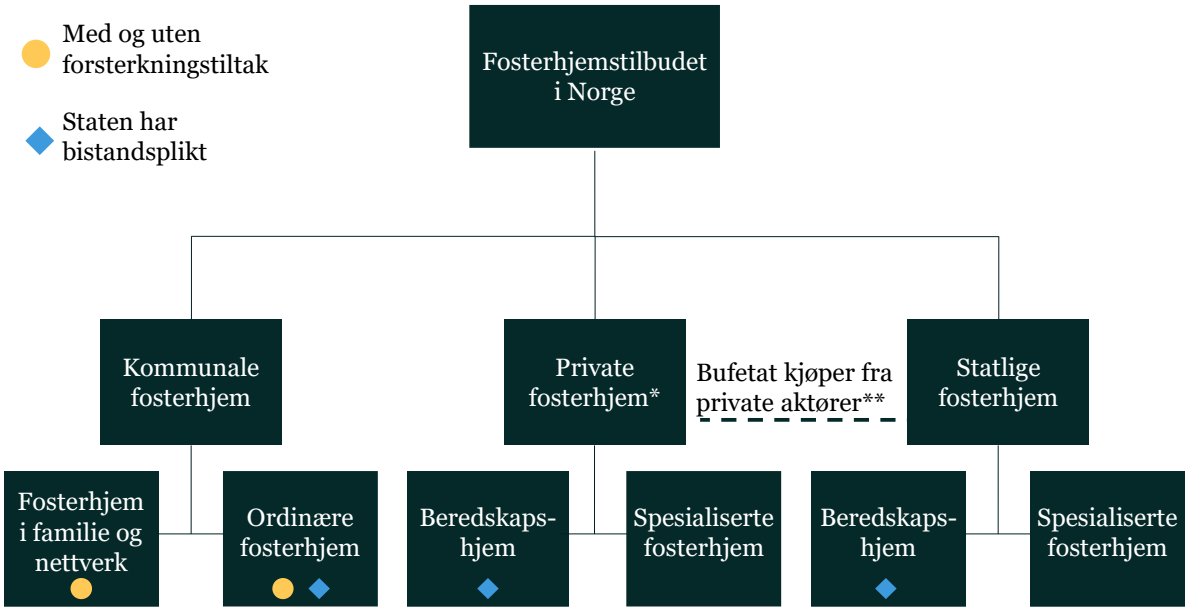

**Det finnes både ideelle og kommersielle private leverandører av fosterhjem. **Bufetat kan kjøpte plasser i spesialiserte fosterhjem fra private leverandører, i hovedsak gjennom enkeltkjøp. Illustrasjon: Menon Economics*

Kommunale fosterhjem omfatter ordinære fosterhjem og fosterhjem i familie og nære nettverk

Kommunale fosterhjem er fosterhjem der kommunen har ansvaret for både plassering og oppfølging, og der fosterforeldrene har en oppdragsavtale med omsorgskommunen[1] (Bufdir, i.d.). Et kommunalt

[1] Omsorgskommunen er kommunen barnet bor i når vedtaket om omsorgsplassering blir truffet. Fosterhjemmet kan ligge i en annen kommune, og denne kommunen blir da kalt fosterhjemskommunen.

fosterhjem kan enten være rekruttert i barnets familie og nære nettverk, eller være et ordinært fosterhjem.

Ordinære fosterhjem er rekruttert på generelt grunnlag, det vil si at de står tilgjengelige for plasseringer uavhengig av forhåndskjennskap til barnet. Bufetat har bistandsplikt og ansvar for å rekruttere ordinære fosterhjem og gi grunnleggende opplæring til fosterforeldre. Bufetat kan også bistå kommunene med rekruttering i familie og nære nettverk etter anmodning. Kommunen har imidlertid ansvaret for å godkjenne hjemmene før barnet flytter inn. Når barnet flytter inn i et ordinært fosterhjem, er det kommunen som trer inn som oppdragsgiver for hjemmet og som har det helhetlige ansvaret for videre oppfølging. Kommunale fosterhjem kan være både med og uten forsterkningstiltak.

Forsterkningstiltak er ulike former for ekstra støtte til fosterhjemmet. Tiltakene kan omfatte særskilt veiledning, avlastning, økt godtgjøring eller frikjøp av tid. De kan være kortvarige eller vare over tid, og ulike tiltak kan kombineres. Forsterkning kan også gis gjennom kommunale eller statlige hjelpetiltak. Målet med forsterkningstiltak er å sikre at barn som trenger ekstra støtte, kan bo i ordinære fosterhjem, og samtidig styrke fosterforeldrenes kapasitet til å stå i oppdraget slik at risikoen for brudd reduseres (Bufdir, 2021b). Bufetat kan veilede kommunene om aktuelle tiltak i konkrete saker. Fosterhjem med forsterkningstiltak omtales ofte som forsterkede fosterhjem, men de regnes ikke som spesialiserte fosterhjem. Kommunen har fullt økonomisk ansvar for bruk av ordinære fosterhjem og får ikke refundert utgifter til forsterkningstiltak (Bufdir, 2023). I kapittel 2.4 redegjør vi nærmere for forskjellen mellom spesialiserte fosterhjem og fosterhjem med forsterkningstiltak.

Når et barn flytter inn i et fosterhjem, blir som regel én av fosterforeldrene frikjøpt fra sitt ordinære arbeid i en avgrenset periode. Formålet er å legge til rette for en trygg relasjon mellom barnet og fosterforeldrene og gi et godt grunnlag for stabil fungering i hverdagen. I forbindelse med barnevernsreformen som trådte i kraft i januar 2022, ble det utarbeidet nye faglige anbefalinger om standardiserte økonomiske rammebetingelser for fosterhjem, blant annet for frikjøp (Bufdir, 2021a). Kommunene anbefales å følge disse anbefalingene når det gjelder omfang og varighet av frikjøp. Varigheten varierer med barnets alder: For barn mellom 0 og 1 år anbefales frikjøp i 56 uker, mens for barn mellom 13 og 18 år anbefales 22 uker. For øvrige aldersgrupper ligger anbefalt frikjøpsperiode mellom 22 og 56 uker.

Statlige fosterhjem består av beredskapshjem og spesialiserte fosterhjem

Statlige fosterhjem er fosterhjem der Bufetat har ansvaret for rekruttering, opplæring og klarstilling av hjemmene, mens kommunen godkjenner hjemmene før plassering av barnet. Statlige fosterhjem inngår en treårig oppdragsavtale direkte med Bufetat[2], og har i hovedsak oppdrag på fulltid med godtgjørelse som gjenspeiler dette (Bufdir, 2023). Kostnader knyttet til arbeidsgodtgjørelse og utgiftsdekning finansieres av staten. Statlige fosterhjem kan deles inn i beredskapshjem og spesialiserte fosterhjem.

Beredskapshjem er en del av barnevernets akuttberedskap. De skal kunne ta imot barn og unge på kort varsel i akutte situasjoner. Oppholdet er midlertidig og varer til en mer varig løsning som fosterhjem, institusjon eller tilbakeføring til foreldrene er avklart. Bufetat har bistandsplikt overfor kommunene og skal formidle beredskapshjem når kommunen ber om bistand. Bufetat inngår avtale med beredskapshjemmet. Kommunen godkjenner plasseringen, har ansvar for oppfølging av barnet og fører tilsyn i den konkrete saken (Bufdir, i.d.).

Spesialiserte fosterhjem skiller seg fra andre typer fosterhjem ved at fosterforeldrene skal ha høyere kompetanse, erfaring og forutsetninger for å gi omsorg til barn med omfattende og sammensatte

[2] I Oslo inngår fosterforeldrene oppdragsavtale med Oslo kommune.

behov.[3] Dette gjelder barn som ikke kan få dekket sine behov innenfor rammen av et ordinært fosterhjem, og der en plassering i spesialisert fosterhjem vurderes å være et bedre alternativ enn institusjon, basert på en vurdering av hva som er barnets beste. I motsetning til beredskapshjem og ordinære fosterhjem, har Bufetat ikke bistandsplikt til å tilby spesialiserte fosterhjem.

Private fosterhjem kan kun tilbys kommunen gjennom Bufetat
I tillegg til statlige spesialiserte fosterhjem finnes det private aktører, både ideelle og kommersielle, som rekrutterer, gir opplæring til, følger opp og klarstiller spesialiserte fosterhjem på oppdrag fra Bufetat. Private aktører kan også tilby beredskapshjem.

Barnevernstjenesten kan ikke plassere barn i fosterhjem som har inngått avtale med en privat tjenesteyter om godtgjøring eller innholdet i fosterhjemsoppdraget, jf. barnevernsloven § 15-7 tredje ledd (Bufdir, 2023). Dette innebærer at kommunene ikke kan kjøpe det som tidligere ofte ble omtalt som *private fosterhjem*. Forbudet gjelder alle tilfeller der kommunen selv kjøper fosterhjemstjenester fra private leverandører, men gjelder ikke spesialiserte fosterhjem eller beredskapshjem som tilbys gjennom Bufdir. Bestemmelsen gjelder heller ikke plasseringer som kommunen foretok før lovendringen trådte i kraft 1. juli 2023.

Unntaket fra forbudet gjelder spesialiserte fosterhjem og beredskapshjem som tilbys av Bufetat etter barnevernsloven § 16-3 andre ledd bokstav a og c. Disse kan være tilknyttet private tjenesteytere, fordi det er Bufetat, ikke kommunen, som kjøper og inngår avtaler med slike fosterhjem. Kommunen kan derfor godta et tilbud fra Bufetat om spesialisert fosterhjem eller beredskapshjem selv om fosterhjemmet har avtale med en privat tjenesteyter.

Dersom Bufetat kjøper plasser i spesialiserte fosterhjem fra private aktører, inngår den private aktøren avtale med Bufetat om levering av fosterhjemstjenester. Fosterhjemmet inngår samtidig en egen fosterhjemsavtale med kommunen. Fosterhjemsavtalen tilpasses slik at den private aktøren gis ansvar for oppfølging av fosterhjemmet, samtidig som kommunens ansvar tydeliggjøres. Til forskjell fra de statlige spesialiserte fosterhjemmene, der Bufetat inngår treårige avtaler, er avtalene mellom de private aktørene og fosterhjemmene, etter vår kjennskap, knyttet til det enkelte barn. Det innebærer at det ikke foreligger en avtale før en konkret plassering, og at avtalen løper så lenge barnet bor i fosterhjemmet. Det fastsettes ikke noe avslutningstidspunkt på forhånd.

For Bufetat innebærer bestemmelsen at de ikke kan tilby kommunen ordinære fosterhjem som har inngått avtale med private tjenesteytere, ettersom kommunen ikke kan benytte slike fosterhjem. Kommunen kan likevel fortsatt kjøpe enkeltstående hjelpetiltak, som veiledning, avlastningstiltak eller andre former for støtte i fosterhjem, fra private tjenesteytere, jf. barnevernsloven § 15-7 (Bufdir, 2023).

2.2 Målgruppe og ansvarsfordeling ved spesialiserte fosterhjem

Spesialiserte fosterhjem er et tilbud for barn og unge som har så omfattende og sammensatte behov at de ikke kan få god nok oppfølging i et ordinært fosterhjem, selv med forsterkningstiltak. En plassering i et spesialisert fosterhjem vil i mange tilfeller være et alternativ til barnevernsinstitusjon, der man vurderer at barnet kan ha større utbytte av å bo i en familiekontekst (Bufdir, i.d.). I det følgende brukes begrepet «spesialiserte fosterhjem» som en samlebetegnelse for både statlige og private spesialiserte fosterhjem. Der det er behov for å skille mellom disse, presiseres dette eksplisitt.

[3] Vi kommer nærmere inn på kompetansekravene til fosterforeldrene i spesialiserte fosterhjem i kapittel 2.3.

Målgruppen for spesialiserte fosterhjem

Målgruppen for spesialiserte fosterhjem omfatter barn og unge som ikke kan bo hjemme, og som har behov for mer oppfølging enn det kommunale fosterhjem kan gi (Bufdir, i.d.). Regjeringens fosterhjemsstrategi (2021–2025) fastslår at tilbudet om spesialiserte fosterhjem skal gjelde følgende:

- Barn med behov for spesialisert kompetanse og oppfølgning fra omsorgspersoner utover det ordinære fosterhjem med forsterkning kan tilby.
- Barn med alvorlige utfordringer knyttet til emosjonelle vansker, kognitiv og sosial funksjon, psykisk funksjon, atferd – en kombinasjon av disse og/eller en kombinasjon av slike utfordringer og utfordringer knyttet til fysisk funksjon.
- Barn med omfattende og ofte langvarig hjelpebehov som krever bistand og samordning av tiltak fra flere hjelpeinstanser.

Bufdir beskriver at barn som trenger spesialisert fosterhjem kan være i alle aldre, men at de primært er mellom 13 og 18 år. Spesialiserte fosterhjem vil i mange tilfeller være et alternativ til institusjonsopphold for barn som av ulike grunner har behov for, eller best vil kunne ivaretas i, en familiesituasjon (Bufdir, i.d.). Rundskriv for barnevernstjenestens saksbehandling presiserer at barn som kan ivaretas på en god måte i et ordinært fosterhjem med forsterkning, faller utenfor målgruppen og skal ikke tilbys spesialisert fosterhjem. Spesialisert fosterhjem skal kun brukes der ordinære fosterhjem ikke vil gi et tilstrekkelig tilbud til barnet, samtidig som institusjon anses å være et mindre egnet tiltak (Bufdir, 2023).

Staten har ansvar for tilbud om spesialiserte fosterhjem, men de har ikke bistandsplikt

Gjennom barnevernsreformen ble det lovfestet at Bufetat i særlige tilfeller kan tilby spesialiserte fosterhjem til barn med særskilte behov (Barne- og familiedepartementet, 2017). Ifølge Bufdir (Bufdir, i.d.) kan Bufetat tilby et spesialisert fosterhjem dersom

- barnets behov ikke kan ivaretas gjennom forsterkninger i et ordinært fosterhjem
- et familiebasert omsorgstilbud vurderes å være et bedre alternativ for barnet enn institusjon
- det finnes et tilgjengelig hjem som kan ivareta det konkrete barnets behov

Bufetat har imidlertid ikke plikt til å tilby spesialiserte fosterhjem. Det er Bufetat som avgjør om et barn skal få et slikt tilbud, basert på en skjønnsmessig vurdering av barnets behov og tilgjengelige fosterhjem (Bufdir, 2023). Dersom Bufetat ikke tilbyr spesialisert fosterhjem, følger det av bistandsplikten at Bufetat likevel må finne et annet plasseringstiltak for barnet (Bufdir, 2023). Bufetat kan ikke tilby et tilgjengelig spesialisert fosterhjem for å oppfylle sin bistandsplikt overfor barn som faller utenfor målgruppen (Bufdir, 2023).

Staten dekker hoveddelen av kostnadene, men kommunen betaler en egenandel

Ved bruk av spesialiserte fosterhjem dekker staten, gjennom Bufetat, tiltakets kostnader. Kommunen betaler en egenandel for bruk av tiltaket. For statlige spesialiserte fosterhjem inngås oppdragsavtalen direkte med Bufetat og reguleres av Bufetats retningslinjer og avtaleverk, herunder treårige oppdragsavtaler (Bufdir, i.d.). Når Bufetat tilbyr spesialiserte fosterhjem tilknyttet private aktører, betaler Bufetat en kontraktfestet pris til den private tjenesteleverandøren, som deretter har ansvar for utbetaling til fosterhjemmet i tråd med avtalen.

Kommunene betaler en fastsatt egenandel ved bruk av spesialiserte fosterhjem, uavhengig av om fosterhjemmet er statlig eller privat. I 2026 er egenandelen fastsatt til 98 615 kroner per måned per plassering (Barne- og familiedepartementet, 2025a).

Kommunens rolle og henvisning til spesialisert fosterhjem
Barnevernstjenesten i kommunen har det overordnede ansvaret for å vurdere barnets behov og avgjøre om det er behov for et omsorgstiltak utenfor hjemmet, for eksempel fosterhjem eller institusjon. Når kommunen vurderer at barnets behov kan gi grunnlag for fosterhjem, skal de alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk egner seg som fosterhjem. Dersom kommunen vurderer at dette ikke er et alternativ, eller at situasjonen tilsier fosterhjem utenfor familie og nært nettverk, kan de sende en henvisning til Bufetat for vurdering av bistand (Bufdir, i.d.). Ved henvisning til Bufetat skal kommunen krysse av for ønsket bistand, der valget står mellom institusjon og fosterhjem, og gi en kort begrunnelse for barnets behov i henvisningsskjemaet. Skjemaet skiller imidlertid ikke mellom ulike type fosterhjem, og det finnes ikke en egen avkrysningsmulighet for spesialiserte fosterhjem (Bufdir, i.d.). Kommunen må derfor beskrive behovet i fritekst dersom de vurderer at et spesialisert fosterhjem vil være det mest egnede tiltaket. Bufetat vurderer deretter hvilke tiltak som kan være aktuelle, herunder om det finnes egnede hjem, for eksempel spesialiserte fosterhjem, og gir kommunen beskjed når vurderingen er gjort. Etter det vi kjenner til, finnes det ingen fastsatt frist for når Bufetat skal gi sitt svar. Bufetat kan også vurdere å tilby kommunen spesialisert fosterhjem selv om kommunen ikke har bedt om dette (Bufdir, 2023).

Siden Bufetat ikke har bistandsplikt til å tilby spesialiserte fosterhjem, er det Bufetat som avgjør om et spesialisert fosterhjem skal tilbys kommunen (Bufdir, 2023). Dersom Bufetat tilbyr og identifiserer et hjem som kan være egnet, kan de foreslå dette som løsning, men det er kommunen som må godkjenne hjemmet for det aktuelle barnet før plassering kan skje. Dette innebærer at kommunen fortsatt har ansvar for å vurdere barnets beste og samtykke til at fosterhjemmet er egnet.

Kommunen har ansvar for barnet under plassering
Kommunen har ansvaret for barnet under plassering, uavhengig av om barnet bor i ordinært fosterhjem, spesialisert fosterhjem, beredskapshjem eller institusjon. Barnevernstjenesten skal sørge for at barnets behov blir ivaretatt og at omsorgen er forsvarlig.

Ved omsorgsovertakelse skal barnevernstjenesten utarbeide en plan for barnets omsorgssituasjon og oppfølgingen av barnet og foreldrene. Planen skal blant annet beskrive barnets behov og eventuell oppfølging som kan bidra til at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet. Planen skal endres dersom barnets behov tilsier det, jf. barnevernsloven § 8-3 fjerde ledd.[4] Barnevernstjenesten skal gjennomføre oppfølgingsbesøk av fosterhjemmet minimum fire ganger i året, jf. forskrift om fosterhjem § 10 første ledd.

Kommunen der fosterhjemmet ligger har ansvar for å føre tilsyn med barnets situasjon i fosterhjemmet, jf. barnevernsloven § 9-10. Tilsynet skal gjennomføres fra plasseringstidspunktet og frem til barnet fyller 18 år, og har som formål å sikre at barnet får forsvarlig omsorg, og at forutsetningene for plasseringen blir fulgt opp. Det skal føres tilsyn med barnet så ofte som nødvendig, og minimum fire ganger i året, jf. forskrift om fosterhjem § 18 tredje ledd.

2.3 Kompetansekrav og rammer for spesialiserte fosterforeldre

Spesialiserte fosterhjem skal ivareta barn og unge med omfattende og sammensatte behov, og oppdraget stiller derfor høyere krav til både kompetanse og rammebetingelser enn ordinære fosterhjem. Uavhengig av om fosterhjemmet er statlig eller privat, må kvaliteten og omsorgen være på samme nivå. Forskjellene mellom statlige og private spesialiserte fosterhjem handler i hovedsak om hvem som

[4] Ved vedtak om hjelpetiltak skal barnevernstjenesten utarbeide en plan for tiltakene og oppfølgingen av barn og foreldre, jf. barnevernsloven § 3-1 annet ledd.

rekrutterer, følger opp og organiserer veiledning og støtte, ikke om hvilke krav som stilles til selve fosterforeldrene.

Kompetansekrav og forutsetninger
For at et fosterhjem skal kunne godkjennes som spesialisert, må fosterforeldrene som hovedregel allerede være godkjent som ordinært fosterhjem og ha gjennomført grunnopplæringen for fosterhjem (Bufdir, i.d.). I tillegg stilles det krav om at de har særlige forutsetninger for å gi omsorg til barn og unge med komplekse behov. Dette kan være relevant utdanning, yrkesmessig erfaring eller tidligere erfaring som fosterhjem (Bufdir, i.d.).

Vurderingen av egnethet handler imidlertid ikke bare om formelle kvalifikasjoner. Spesialiserte fosterforeldre må kunne gi en stabil og trygg omsorgssituasjon over tid, håndtere utfordrende atferd, samarbeide tett med hjelpeapparatet og tilby forutsigbarhet, struktur og emosjonell tilgjengelighet. Toleranse for belastning, fleksibilitet og evne til å stå i krevende situasjoner inngår som viktige vurderingskriterier (Bufdir, i.d.).

Både statlige og private spesialiserte fosterhjem følger de samme faglige kravene til kvalitet og omsorg, men oppfølgingen organiseres ulikt. For statlige spesialiserte fosterhjem er det Bufetat som gir opplæring og veiledning, blant annet gjennom SOLID grunnopplæring og regional fosterhjemstjeneste (Bufdir, i.d.). I private spesialiserte fosterhjem er det den private tjenesteleverandøren som står for opplæring, veiledning og den faglige oppfølgingen av fosterhjemmet, i henhold til kravene Bufetat stiller gjennom sine avtaler og kvalitetssikring før tilbud gis til kommunen (Bufdir, 2023). Oppfølgningen kan være ulikt organisert, blant annet fordi den tilpasses behovene i det enkelte fosterhjem og den konkrete plasseringen, men tiltaket skal oppfylle de samme faglige kravene som gjelder for spesialiserte fosterhjem rekruttert av Bufetat.

Rammer for oppdraget
Oppdraget som spesialisert fosterhjem er et fulltidsengasjement, med godtgjørelse som gjenspeiler dette. Fosterforeldrene skal være tilgjengelige for barnet og for den tette faglige oppfølgingen og det samarbeidet som oppdraget krever. Oppdragsavtalen rammer inn fosterhjemmets godtgjørelse og andre relevante forhold.

Uavhengig av om fosterhjemmet er statlig eller privat, skal spesialiserte fosterhjem motta oppfølging og veiledning som en integrert del av oppdraget. Oppfølgingen kan omfatte opplæring og veiledning både individuelt og i grupper med andre spesialiserte fosterhjem, i tillegg til en vakttelefon med tilgjengelighet 24 timer i døgnet (Bufdir, 2025c). Det gis også avlastning og støtte i perioder med særlig belastning, tilpasset barnets og fosterhjemmets behov (Bufdir, i.d.). Formålet med oppfølgingen er å støtte fosterhjemmet i omsorgsoppgaven, bidra til stabilitet i plasseringen og redusere risikoen for brudd.

2.4 Forskjellen på spesialiserte fosterhjem og fosterhjem med forsterkningstiltak

Det har over tid vært begrepsforvirring knyttet til forskjellen mellom kommunale fosterhjem med forsterkningstiltak, ofte omtalt som forsterkede fosterhjem, og spesialiserte fosterhjem. En sentral forklaring kan være at begrepsbruken har endret seg gradvis, og at ulike betegnelser har vært brukt om delvis overlappende praksiser. I dette delkapitlet tydeliggjør vi skillet mellom tiltakene slik de er avgrenset i dag, og forklarer kort hvorfor dette skillet tidligere har vært uklart.

Fosterhjem med forsterkningstiltak

Fosterhjem med forsterkningstiltak er kommunale fosterhjem der kommunen har iverksatt ett eller flere tiltak for å styrke fosterhjemmets omsorgsevne. Årsaken til at det settes inn forsterkningstiltak er at det kan være krevende å stå i fosterhjemsoppdrag som medfører at fosterforeldre trenger hjelp, veiledning og støtte for å klare det. Tiltakene kan blant annet omfatte økt veiledning, avlastning, frikjøp av tid eller økt godtgjøring, avhengig av barnets behov og kommunens vurdering (Bufdir, 2023).

Fosterhjemmet forblir et ordinært kommunalt fosterhjem, og kommunen har ansvar for plassering, oppfølging og finansiering av forsterkningene (Bufdir, 2023). Forsterkningstiltakene vurderes og justeres løpende, og er ofte situasjonsbetingede fremfor del av et standardisert og langsiktig tiltaksopplegg (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022). Kommunale fosterhjem med forsterkningstiltak kan benyttes for alle barn som har behov for fosterhjem, dersom det vurderes nødvendig å styrke fosterhjemmets rammer (Deloitte, 2015).

Spesialiserte fosterhjem

Spesialiserte fosterhjem er et eget tiltak rettet mot en avgrenset målgruppe av barn med omfattende og sammensatte omsorgsbehov, der ordinære fosterhjem, også med forsterkningstiltak, ikke vurderes som tilstrekkelige. Tiltaket forvaltes av Bufetat, enten direkte eller gjennom private leverandører på oppdrag (Bufdir, 2023).

Spesialiserte fosterhjem kjennetegnes av høyere og mer formaliserte krav til kompetanse, tilgjengelighet og oppfølging. Minst en av fosterforeldrene har som hovedregel ikke annet inntektsgivende arbeid ved siden av fosterhjemsoppdraget, og hjemmet mottar mer systematisk opplæring og tettere oppfølging enn kommunale fosterhjem. Oppfølgingen er forankret i faglige forståelsesrammer og ivaretas av fagpersoner med spisskompetanse på målgruppen og fosterhjemsarbeid. Tiltaket er organisert gjennom mer standardiserte rammer, ofte regulert gjennom flerårige kontrakter, noe som gir større grad av forutsigbarhet og stabilitet for barnet og fosterfamilien (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022).

Begrepsutvikling: fra forsterkede fosterhjem og familiehjem til spesialiserte fosterhjem

Historisk har fosterhjem med ekstra støtte vært omtalt med ulike betegnelser, blant annet *forsterkede fosterhjem* og senere *familiehjem*. Begrepene har vært brukt om ulike løsninger med varierende innhold og ansvar, uten entydige nasjonale avgrensinger. Først gjennom gradvis tydeliggjøring av målgruppe og ansvar, og med innføringen av betegnelsen *spesialiserte fosterhjem* fra barnevernsreformen i 2022, er skillet mellom kommunale fosterhjem med forsterkningstiltak og statlige spesialiserte fosterhjem blitt klarere. Endringene i begrepsbruk over tid er trolig en av årsakene til at forsterkede fosterhjem og spesialiserte fosterhjem i flere tilfeller fortsatt brukes om hverandre.

Før den statlige overtakelsen av fylkeskommunenes oppgaver i 2004 hadde fylkeskommunene ansvar for rekruttering og formidling av fosterhjem, samt for opplæring og veiledning. Befring-utvalget beskriver en økende differensiering av fosterhjem allerede fra inngangen til 1990-tallet, blant annet gjennom fremveksten av såkalte forsterkede fosterhjem (Befring, et al., 2000). Disse fosterhjemmene mottok ulike former for ekstra støtte, som avlastning, støttekontakt, ekstern veiledning eller økonomisk kompensasjon, og hadde varierende innhold og organisatorisk tilknytning (Befring, et al., 2000).

Dette illustrerer at betegnelsen forsterkede fosterhjem tidlig ble brukt om ulike fosterhjemsløsninger med ekstra rammer, uten en entydig nasjonal definisjon. Etter tusenårsskiftet ble begrepet gradvis erstattet av betegnelsen familiehjem, særlig etter etableringen av Bufetat i 2004. I rundskriv Q-28/2010 ble statlige familiehjem definert som fosterhjem for barn med særlig omfattende behov, med krav til særskilt kompetanse og høy tilgjengelighet, herunder at oppdragstaker som hovedregel ikke skulle ha annet inntektsgivende arbeid (Barne- og familiedepartemenet, 2010).

Bufdir delte i 2014 offentlige fosterhjem inn i tre hovedtyper: ordinære kommunale fosterhjem, forsterkede kommunale fosterhjem og statlige fosterhjem (familiehjem). De statlige fosterhjemmene ble beskrevet som hjem med særlig kompetanse, ofte brukt som alternativ til institusjonsplassering (Bufdir, 2014). I forarbeidene til ny barnevernlov (Prop. 73 L (2016–2017) ble det videre understreket at familiehjem representerte et annet og mer krevende oppdrag enn ordinære fosterhjem, og betegnelsen spesialiserte fosterhjem ble tatt i bruk (Barne- og familiedepartementet, 2017). Samtidig ble det påpekt at tiltaket i praksis også hadde blitt brukt til barn som tilhørte målgruppen for ordinære, forsterkede fosterhjem.

I NOU 2018: 18 Tryggere rammer for fosterhjem ble begrepene familiehjem og spesialiserte fosterhjem brukt tilnærmet synonymt, før Prop. 133 L (2020–2021) fastslo at betegnelsen familiehjem formelt erstattes av spesialiserte fosterhjem fra barnevernsreformen i 2022 (Barne- og familiedepartementet, 2021).

Den historiske bruken av begrepet forsterkede fosterhjem om ulike typer fosterhjem, kombinert med en gradvis og til dels overlappende overgang fra forsterkede fosterhjem til familiehjem og videre til spesialiserte fosterhjem, bidrar til å forklare hvorfor begrepsforvirringen har vedvart over tid. Dette forsterkes av at enkelte offentlige og private aktører fortsatt omtaler spesialiserte fosterhjem som forsterkede fosterhjem i informasjonsmateriell og praksis.

Den mest sentrale forskjellen mellom tiltakene ligger i målgruppe og rammer

Den sentrale forskjellen mellom spesialiserte fosterhjem og fosterhjem med forsterkningstiltak, slik det defineres i dag, ligger i målgruppe og rammer. Fosterhjem med forsterkningstiltak er kommunale fosterhjem der tiltakene tilpasses og justeres over tid, mens spesialiserte fosterhjem er et eget statlig tiltak rettet mot barn med mer omfattende behov, og med mer standardiserte og langsiktige forsterkede rammer.

I prinsippet kan kommunene forsterke et ordinært fosterhjem gjennom tiltak som avlastning, frikjøp og økt veiledning, slik at rammene i stor grad nærmer seg et spesialisert fosterhjem. I en tidligere evaluering fremhevet enkelte informanter i Bufetat at det i praksis ikke alltid er tydelig hva et ordinært fosterhjem med forsterkning ikke kan tilby i forhold til et spesialisert fosterhjem hvis man forsterker det godt nok med tiltak (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022). Samtidig viste den samme evalueringen at kommunene i mange tilfeller mangler tilstrekkelig kapasitet, kompetanse og økonomisk handlingsrom til å etablere et slikt oppfølgingsapparat, særlig i mindre kommuner (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022).

3 Barnevernstjenestens vurdering av spesialiserte fosterhjem

Kommunenes samlede vurderinger peker på at spesialiserte fosterhjem i stor grad vurderes som et hensiktsmessig tiltak for barn med sammensatte og omfattende behov, særlig der ordinære fosterhjem ikke anses som tilstrekkelige. Kommunene fremhever tiltakets styrker knyttet til stabilitet, tydelige rammer og tett oppfølging av fosterhjemmene, samtidig som de peker på betydelige utfordringer knyttet til begrenset tilgang på egnede fosterhjem, krevende plasseringsprosesser og utydelige rammebetingelser.

Dette kapittelet bygger på funn fra kvalitative intervjuer med utvalgte barnevernstjenester dokumentert i Menons rapport *Evaluering av syv plasseringstiltak i barnevernet* (2022), der spesialiserte fosterhjem var ett av tiltakene som ble evaluert. Funnene gir innsikt i hvordan kommunene vurderer spesialiserte fosterhjem som tiltak, herunder målgruppeforståelse, praktisk anvendelse, samarbeid med Bufetat og kommunenes erfaringer med hvordan tiltaket fungerer i praksis. Vurderingene reflekterer kommunenes erfaringer på intervjutidspunktet og må sees i lys av senere regelverksendringer.

3.1 Kommunenes forståelse av målgruppen og tiltakets plass i tiltaksapparatet

Fra kommunenes perspektiv vurderes spesialiserte fosterhjem som et hensiktsmessig tiltak for barn og unge med sammensatte og omfattende behov, særlig der det kreves særskilt fagkompetanse for å håndtere sterke smerte- og atferdsuttrykk. Informantene beskriver målgruppen som barn og unge som har behov for tettere oppfølging og mer forsterkede rammer enn det ordinære fosterhjem vanligvis kan tilby.

Flere peker på at spesialiserte fosterhjem er særlig aktuelle for barn som har hatt flere utilsiktede flyttinger fra ordinære fosterhjem, samt for barn som ikke vurderes å passe verken i ordinære fosterhjem eller i institusjon. Enkelte uttrykker også at tiltaket anses som særlig egnet for barn under 13 år, men at denne gruppen i praksis ofte nedprioriteres som følge av knapphet på tilgjengelige fosterhjem og høy etterspørsel etter plasser til ungdom.

Når det gjelder hvem som ikke anses som egnet for spesialiserte fosterhjem, trekker flere kommuner frem ungdom med alvorlige utfordringer knyttet til rus, kriminalitet og omfattende utagering. Slike utfordringsbilder vurderes av flere som for krevende både for et ordinært og spesialisert fosterhjem, og at det i slike tilfeller vil være mer hensiktsmessig med institusjonsplassering.

3.2 Barna som plasseres i spesialiserte fosterhjem

Et klart flertall av kommunene opplever at barna og ungdommene som faktisk plasseres i spesialiserte fosterhjem i hovedsak samsvarer med den tiltenkte målgruppen. Barna beskrives gjennomgående som å ha sammensatte behov, ofte preget av alvorlige utviklingstraumer, utviklingsforstyrrelser, diagnoser og sterke atferdsuttrykk. Plasseringene gjelder i hovedsak ungdom i alderen 13–18 år.

De fleste informantene oppgir at barna som plasseres i spesialiserte fosterhjem ofte blir værende i tiltaket frem til fylte 18 år, og at mange også fortsetter å bo i fosterhjemmet etter myndighetsalder.

Enkelte informanter viser samtidig til et økt fokus på tilbakeføring til hjemmet der dette vurderes som mulig og hensiktsmessig.

3.3 Rekruttering, matching og medvirkning

Informantene legger vekt på at god matching mellom barn og fosterhjem er avgjørende for at tiltaket skal fungere. Samtidig beskriver flere at de i praksis ofte kun får tilbud om ett spesialisert fosterhjem, og dermed har begrensede muligheter til å vurdere alternative hjem. Dette oppleves som utfordrende. Enkelte uttrykker bekymring for at mangel på reelle valg kan øke risikoen for feilplasseringer.

Til tross for dette oppgir flere av kommunene at de som regel takker ja til det tilbudte fosterhjemmet, enten fordi matchen vurderes som god, eller fordi det ikke finnes reelle alternativer. Noen beskriver også situasjoner der de har takket ja til et fosterhjem de i utgangspunktet har vært usikre på, i mangel av bedre løsninger.

Barn og unges medvirkning i plasseringsprosessen varierer. Flere kommuner legger til rette for medvirkning tilpasset barnets alder og modenhet, blant annet gjennom besøk i fosterhjemmet og samtaler i forkant av plassering. Samtidig peker enkelte på strukturelle begrensninger som gjør reell medvirkning vanskelig, blant annet få tilgjengelige alternativer og store geografiske avstander. Enkelte stiller også spørsmål ved hvor hensiktsmessig det er å involvere barn og unge i stor grad når handlingsrommet i praksis er svært begrenset.

3.4 Samarbeid med Bufetat og opplevde rammebetingelser

Samarbeidet mellom kommunene og Bufetat i forbindelse med valg av tiltak beskrives overordnet som godt av informantene fra kommunal sektor. Dialogen oppleves som tett, og ansatte i Bufetat beskrives gjennomgående som tilgjengelige, ryddige og velvillige. Samtidig gir flere kommuner uttrykk for frustrasjon knyttet til rammebetingelsene rundt spesialiserte fosterhjem.

Flere informanter opplever Bufetats system som tungvint og byråkratisk, særlig i situasjoner der kommunen vurderer spesialiserte fosterhjem som aktuelt tiltak. Det pekes blant annet på manglende fleksibilitet i henvisningsprosesser og at man ikke kan sende inn et henvisningsskjema om spesialisert fosterhjem for seg. I tillegg opplever mange at begrenset tilgang på spesialiserte fosterhjem reduserer kommunenes reelle valgfrihet. Dette underbygges i Riksrevisjonens undersøkelse av årsaker til utfordringer i barnevernet der 98 prosent av barnevernstjenestene oppgir at det er utfordrende å få tilgang til spesialiserte fosterhjem (Riksrevisjonen, 2025).

Kommunene er kjent med at Bufetat ikke har bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem, men flere uttrykker usikkerhet knyttet til hva dette innebærer i praksis, blant annet hva kommunen kan forvente av bistand. Enkelte gir uttrykk for at de skulle ønske at spesialiserte fosterhjem var omfattet av bistandsplikten på samme måte som andre statlige tiltak.

3.5 Kommunenes vurdering av hvordan tiltaket fungerer i praksis

Overordnet vurderer kommunene at spesialiserte fosterhjem i stor grad fungerer etter hensikten for den aktuelle målgruppen. Tiltaket beskrives som særlig godt egnet for barn som har behov for tydelige rammer og stabilitet i en familiær kontekst. Enkelte kommuner opplever også at de lykkes bedre med de yngste barna som blir plassert i spesialisert fosterhjem enn med eldre ungdom.

Kommunene trekker frem to forhold som særlig avgjørende for at plassering i spesialisert fosterhjem skal fungere godt over tid. For det første fremheves betydningen av god matching mellom barn og fosterhjem. For det andre pekes det på veiledning og oppfølging av fosterhjemmene som en sentral forutsetning for at tiltaket skal lykkes. Tilgjengelig og kompetent veiledning, også utenfor ordinær arbeidstid, beskrives som avgjørende for at fosterforeldre skal kunne stå i krevende situasjoner og håndtere barnets utfordringer på en god måte.

Selv om det skjer relativt sjeldent, har enkelte kommuner erfaring med plasseringer i spesialiserte fosterhjem som ikke har fungert tilfredsstillende. I slike tilfeller har det tidvis ført til utilsiktede flyttinger, der institusjon har blitt vurdert som det beste alternativet. Årsakene knyttes både til forhold ved fosterhjemmet, som samspill med biologisk familie, fosterforeldrenes forutsetninger eller stor geografisk avstand, og til barnets utfordringsbilde. Alvorlig rus og kriminalitet trekkes særlig frem som problematikk som i noen tilfeller har vist seg å være lite egnet for spesialiserte fosterhjem, særlig der utfordringsbildet ikke har vært tilstrekkelig avklart i forkant av plasseringen.

4 Bruk av tiltaket

Antall barn i alderen 0-17 år plassert i spesialiserte fosterhjem har gått betydelig ned det siste tiåret. Etter en relativt stabil periode fra 2014 til 2017 har antallet barn plassert i spesialiserte fosterhjem falt markant, både nasjonalt og i de fleste regioner. Utviklingen må ses i sammenheng med flere parallelle forhold, herunder en generell nedgang i antall omsorgsplasseringer, endringer i finansiering og insentiver for kommunene, tydeligere målgruppeavgrensning og praksis, avsluttet rammeavtaler med ideelle aktører samt vedvarende rekrutteringsutfordringer og begrenset tilgang på egnede fosterhjem.

4.1 Utvikling i bruk

Antall barn i alderen 0-17 år plassert i spesialiserte fosterhjem har gått ned de siste ti årene, som vist i Figur 4.1Figur 4.1Figur 4.1. I perioden 2014–2017 lå bruken relativt stabilt, med mellom 520 og 550 tiltak på landsbasis, inkludert Oslo, målt ved slutten av året. Etter 2017 har bruken hatt en jevn nedgang, og per 31. desember 2024 var antallet redusert til 246 barn plassert i spesialiserte fosterhjem (0–17 år). Utviklingen er tilsvarende når tallene for Oslo holdes utenfor.

Figur 4.1 **Antall barn plassert i spesialiserte fosterhjem per 31. desember per år, for barn 0-17 år**

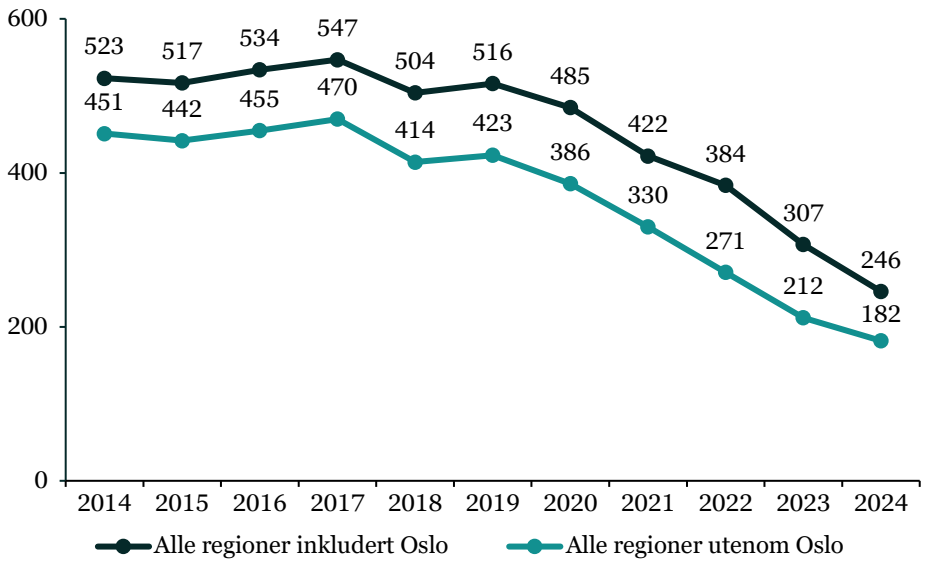

Kilde: SSB tabell 10661

Det er også betydelige regionale forskjeller i utviklingen, med variasjon i både nivå og trend mellom regionene (se Figur 4.2). Region Vest har hatt den mest markante nedgangen, med en prosentvis reduksjon i barn plassert i spesialiserte fosterhjem på om lag 70 prosent fra 2014 til 2024, målt ved slutten av året. Region Nord, Sør og Øst har også hatt en nedgang i bruken av tiltaket, mens Region Midt holdt et relativt stabilt nivå frem til 2022, før antall plasseringer deretter avtok. Oslo skiller seg fra de øvrige regionene ved å ha hatt en økning i perioden 2014–2022, etterfulgt av en nedgang i 2023 og 2024. Samlet sett har Oslo hatt en prosentvis reduksjon på 11 prosent fra 2014 til 2024.

Figur 4.2 **Antall barn plassert i spesialiserte fosterhjem per 31. desember per år, for barn 0-17 år, fordelt på regioner**

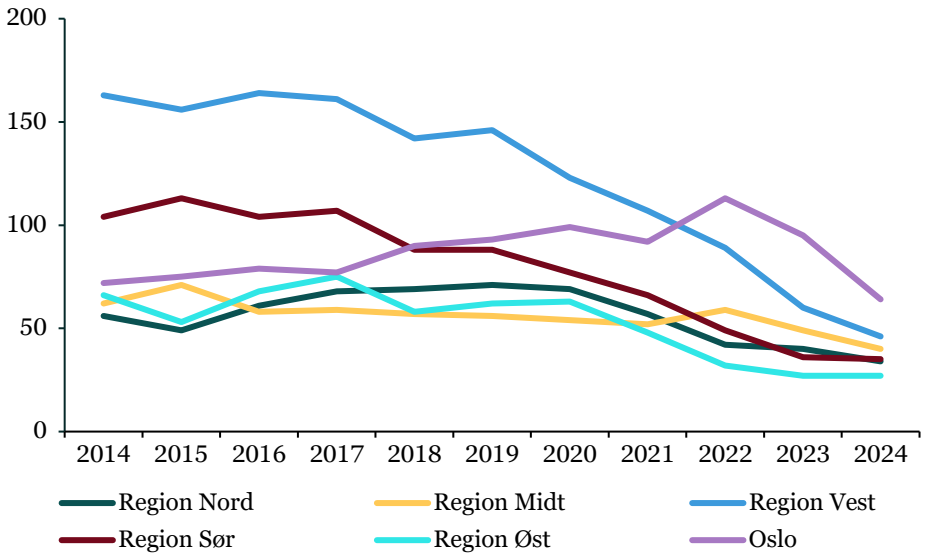

Kilde: SSB tabell 10661

Fordelt på aldersgrupper viser bruken av spesialiserte fosterhjem en tydelig nedgang, særlig i den prioriterte aldersgruppen 13–17 år (se Figur 4.3). Ved utgangen av 2019 var det 363 barn i denne aldersgruppen plassert i spesialiserte fosterhjem, mens tallet i 2024 var redusert til 196. Dette tilsvarer en nedgang på nær 50 prosent.[5] Nedgangen er enda sterkere i aldersgruppen 6–12 år, hvor bruken av tiltaket er redusert med om lag 70 prosent samme periode.

Figur 4.3 **Antall barn plassert i spesialiserte fosterhjem per 31. desember per år, for barn 0-17 år, fordelt på aldersgrupper**

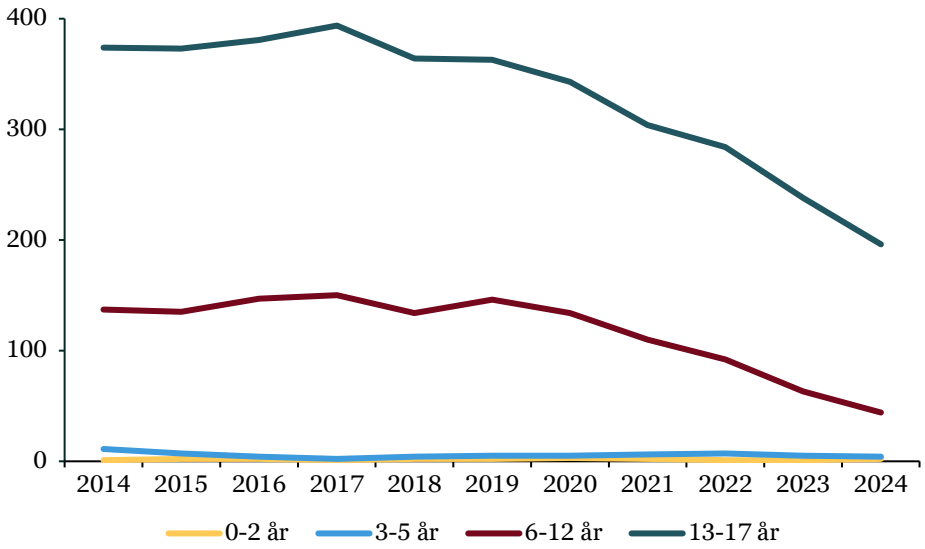

[5] Tallene når man ikke inkluderer Oslo ligger på 314 i 2019 og 154 i 2024, en prosentvis reduksjon på om lag 50 prosent også her.

Kilde: SSB tabell 10661

Tallene som her er lagt frem for å beskrive utviklingen i antall barn plassert i spesialiserte fosterhjem er hentet fra SSB. I SSBs statistikk rapporterer kommunene selv inn tall for barnevernstiltak, herunder om de har benyttet spesialiserte fosterhjem. Det innebærer at tallene er avhengige av kommunenes forståelse og praktisering av begrepet. Eventuelle ulikheter i begrepsforståelse, særlig mellom spesialiserte fosterhjem og forsterkede fosterhjem, kan derfor påvirke tallgrunnlaget og bør tas i betraktning ved tolkningen av statistikken.

4.2 Årsaker til nedgang i bruk

Det er ikke entydig hva som ligger bak nedgangen i bruk av spesialiserte fosterhjem. Utviklingen kan imidlertid forstås i lys av flere forhold. Antall omsorgsplasseringer har falt de siste årene, noe som isolert sett reduserer etterspørselen etter plasseringstiltak. Statistikken viser ingen klare tegn til at økt institusjonsbruk har erstattet spesialiserte fosterhjem i perioden. Økte kommunale egenandeler og tydeligere målgruppeavgrensning og definisjoner kan ha bidratt til mer selektiv bruk av spesialiserte fosterhjem og, i noen grad, endret kommunens praksis for rapportering av bruk av spesialiserte fosterhjem. Til sist kan nedgangen også forklares av kapasitetsbegrensninger. Bufetat har erfart at rekrutteringen av nye spesialiserte fosterhjem har vært krevende, samtidig som eksisterende hjem har blitt avsluttet, blant annet i forbindelse med opphør av rammeavtaler med ideelle aktører. Dette har samlet sett bidratt til å redusere tilgjengelig tilbud. De ulike årsakene er nærmere omtalt under.

Færre omsorgsovertakelser gir lavere etterspørsel etter fosterhjem

En del av nedgangen i antall plasseringer i spesialiserte fosterhjem kan ses i sammenheng med mer overordnede utviklingstrekk i barnevernet. De siste årene har det vært en generell nedgang i antall barn med barnevernstiltak. Ser vi spesielt på omsorgstiltak[6] i barnevernet, viser tilgjengelige tall fra SSB en synkende trend fra 2017 og frem til 2024, se Figur 4.4.

Figur 4.4 Antall omsorgstiltak per 31. desember per år, for barn 0-17 år

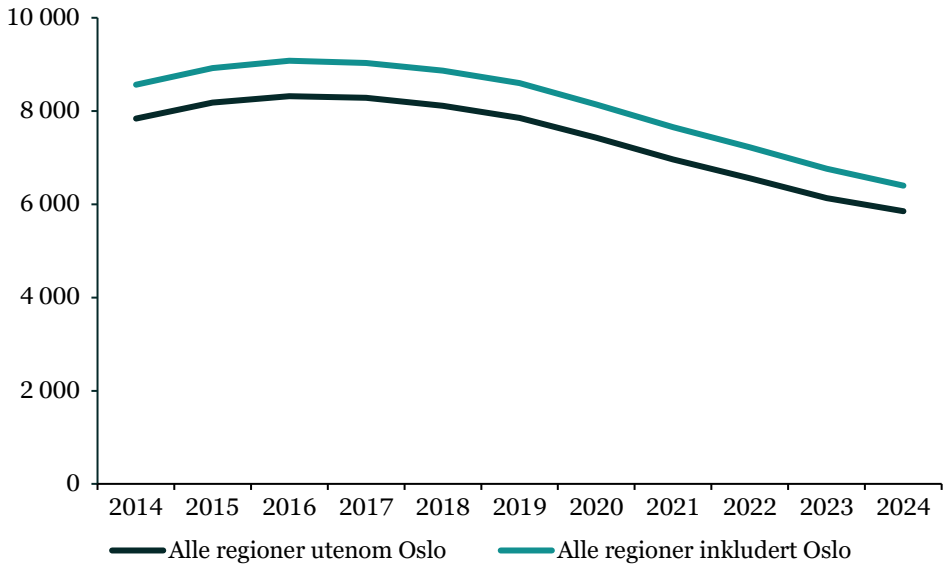

[6] Omsorgstiltak er tiltak hjemlet i barnevernsloven § 5-1, herunder plassering i beredskapshjem, fosterhjem, barnevernsinstitusjon eller andre tiltak utenfor hjemmet. Når det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse, registreres alle tiltak barnet mottar som omsorgstiltak.

Kilde: SSB tabell 09050

Utviklingen i antall omsorgstiltak følger i stor grad samme mønster som utviklingen i bruken av spesialiserte fosterhjem, med en gradvis nedgang fra 2017 og frem til 2024. Antall omsorgsovertakelser for alle barnevernsregioner inkludert Oslo lå på om lag 9 030 i 2017, mens det i 2024 lå på 6 400 (målt ved utgangen av året). Dette er en reduksjon på over 2 600 omsorgsovertakelser. En reduksjon i antall omsorgsovertakelser vil isolert sett gi lavere etterspørsel etter plasseringstiltak, og kan dermed bidra til å forklare nedgangen i bruken av spesialiserte fosterhjem.

Ser vi utviklingen i bruk av ulike fosterhjemstyper hver for seg, fremkommer det et tilsvarende bilde for ordinære fosterhjem og spesialiserte fosterhjem, med en nedadgående utvikling over tid (se Figur 4.5). Bruken av fosterhjem i familie og nære nettverk har imidlertid vært relativt stabil de siste ti årene, som kan henge sammen med at kommunens ansvar for rekruttering og oppfølging av fosterhjem i barnets slekt og nære nettverk er blitt tydeligere og mer vektlagt de siste årene.

Figur 4.5 **Antall barn plassert i familie og nære nettverk, ordinære fosterhjem og spesialiserte fosterhjem per 31. desember per år, for barn 0-17 år**

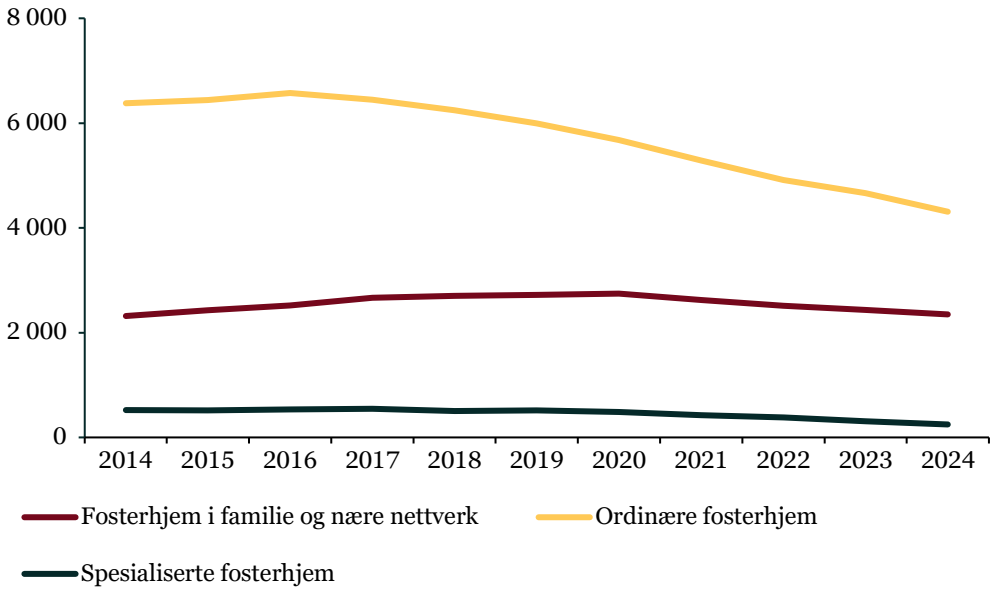

Kilde: SSB tabell 10661

Det har de siste årene vært et tydelig politisk og faglig fokus på at barn, der det er mulig, bør plasseres i fosterhjem i familie og nære nettverk (Bufdir, i.d.). Selv om bruken av slike fosterhjem ikke har økt i absolutte tall, har de holdt seg stabile i en periode der både ordinære og spesialiserte fosterhjem har gått ned. Dette kan indikere at familie- og nettverksplasseringer i større grad har blitt prioritert innenfor en situasjon med fallende antall omsorgsovertakelser.

Ingen tydelig indikasjon på at institusjon har erstattet spesialiserte fosterhjem

Institusjonsplasseringer omtales ofte som et alternativ til spesialiserte fosterhjem. Dersom nedgangen i bruken av spesialiserte fosterhjem skyldtes en vridning mot økt institusjonsbruk, ville man forventet en tilsvarende økning i institusjonsplasseringer. Tall for institusjonsbruk de siste ti årene viser imidlertid en motsatt utvikling, med en nedgang fra 2017 til 2021 på 210 institusjonsplasser, deretter en viss stabilisering, før bruken igjen økte noe i 2024 og lå på 921 institusjonsplasser, som vist i Figur

4.6. Samlet sett gir dette ikke grunnlag for å forklare nedgangen i bruken av spesialiserte fosterhjem med økt bruk av institusjon.

Figur 4.6 Bruk av institusjon per 31. desember per år, for barn 0-17 år

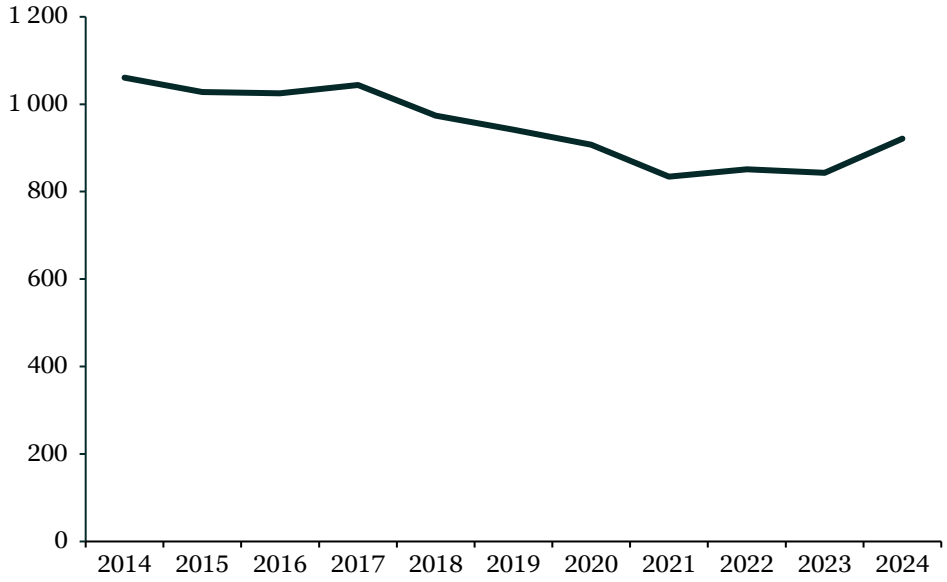

Kilde: SSB tabell 10661

Økte kommunale egenandeler kan ha påvirket bruken av spesialiserte fosterhjem

Barnevernsreformen, som trådte i kraft i 2022, innebar endringer i finansieringen av statlige barnevernstiltak, herunder spesialiserte fosterhjem. Kommunene ble pålagt høyere egenandeler for bruk av statlige tiltak. Formålet med endringen var blant annet å hindre at statlige tiltak ble relativt billigere over tid, samt å styrke kommunenes insentiver til forebygging og tidlig innsats. Tabell 4.1 viser utviklingen i kommunale egenandeler for spesialiserte fosterhjem, prisjustert til 2026-kroner.

Tabell 4.1 Utvikling i månedlig kommunal egenbetaling for spesialiserte fosterhjem, prisjustert til 2026-kroner

Tiltak	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Beredskapshjem og spesialiserte fosterhjem*	46 100	45 500	100 200	98 900	98 300	98 400	98 600

**I 2020/2021 het det statlige beredskaps- og familiehjem. Kilde: Barne- og familiedepartementet* (2025a)

Utviklingen viser at den kommunale egenandelen per måned har økt med i overkant av 50 000 kroner fra 2021 til 2026 – en økning på 117 prosent. Økningen kan ha påvirket kommunenes vurderinger av når og i hvilke saker de etterspør tiltaket.[7] Egenandelen for bruk av institusjon, som i mange tilfeller vil være et alternativ til spesialiserte fosterhjem, er samtidig langt høyere enn egenandelen for spesialiserte fosterhjem.

Kommunene skal også være kompensert for endringene i egenandeler gjennom økte rammetilskudd (Barne- og familiedepartementet, 2025a). Likevel kan økte egenandeler ha bidratt til å skjerpe

[7] Det er viktig å presisere at kommunene ikke eksplisitt kan søke Bufetat om spesialisert fosterhjem, men må beskrive behovet i fritekst dersom de vurderer at et spesialisert fosterhjem vil være det mest egnede tiltaket (se kapittel 2.2 for nærmere beskrivelse av dette).

kommunenes prioriteringer, særlig i en situasjon med generelt færre omsorgsovertakelser og økt oppmerksomhet rundt kostnadskontroll.

På den andre siden har informanter fra leverandører av spesialiserte fosterhjem utrykt at de opplever at barnevernstjenesten har en høy etterspørsel etter spesialisert fosterhjem, og at dette indikerer at begrenset tilgang på spesialiserte fosterhjem kan være en viktigere begrensning enn pris. Evalueringer viser at kommuner ikke alltid får tilbud om spesialiserte fosterhjem, og at mangel på kapasitet kan påvirke hvilke tiltak som faktisk benyttes (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022). Dette kan ha betydning for kommunenes søkeatferd over tid.

Endringer i praksis og definisjoner kan ha ført til redusert bruk og riktigere rapportering

Nedgangen i bruken av spesialiserte fosterhjem kan også ses i sammenheng med endringer i målgruppeavgrensning og praksis. Barne- og familiedepartementet (2024b) peker på at tiltaket i perioden før og rundt 2017 i noen tilfeller ble brukt til barn som ikke tilhørte kjernemålgruppen for spesialiserte fosterhjem, og som alternativt kunne vært plassert i ordinære fosterhjem.

For å sikre bedre kostnadskontroll og bidra til at bruken av spesialiserte fosterhjem i større grad samsvarte med barnas faktiske behov, ble praksis strammet inn etter 2017. Dette innebar blant annet redusert bruk av enkeltkjøp og endringer i avtalestrukturen med private leverandører (Barne- og familiedepartementet, 2024b). Blant annet avsluttet Bufdir rammeavtaler med elleve ideelle leverandører av spesialiserte fosterhjem i 2018 (Nrk, 2017).

Videre, i tilknytning til barnevernsreformen som trådte i kraft i 2022, ble målgruppen for spesialiserte fosterhjem tydeliggjort gjennom regelverk og nasjonale føringer. Dette skjedde samtidig som den kommunale egenandelen for bruk av spesialiserte fosterhjem økte (Barne- og familiedepartementet, 2024b). Samlet kan disse endringene ha bidratt til en mer restriktiv og målrettet bruk av tiltaket.

Tydeligere målgruppeavgrensning kan også ha bidratt til et klarere skille mellom spesialiserte fosterhjem og ordinære fosterhjem med forsterkning. Siden det er kommunene som rapporterer hvilket tiltak som er iverksatt, kan endringer i begrepsbruk og definisjoner ha påvirket både faktisk bruk og registreringspraksis. Det kan derfor ikke utelukkes at deler av den observerte nedgangen reflekterer en mer korrekt avgrensning og rapportering av tiltaket, i tillegg til en reell endring i bruk. Samtidig er det viktig å presisere at dagens ordning, der kommunene ikke kan etterspørre spesialiserte fosterhjem direkte, kan bidra til at kommunenes faktiske etterspørsel for tiltaket i mindre grad fanges opp i statistikk og planlegging.

Rekrutteringsutfordringer av spesialiserte fosterhjem kan ha redusert bruken av tiltaket

En mulig forklaring på nedgangen i bruken av spesialiserte fosterhjem er vedvarende mangel på fosterhjem og betydelige rekrutteringsutfordringer. Over flere år har det vært pekt på at det er krevende å rekruttere tilstrekkelig antall fosterhjem i tråd med behovet i samfunnet, særlig til barn med omfattende og komplekse omsorgsbehov (Bufdir, 2025a).

Bufdir fremhever i årsrapporten for 2024 at det i 2023 ble bevilget midler til etablering av nye spesialiserte fosterhjem, og at bevilgningene ble videreført i 2024. Samtidig beskrives det som krevende å rekruttere nye spesialiserte fosterhjem. Dette innebar at flere hjem ble avsluttet enn nyetablert, noe som bidro til at nedgangen i kapasitet og antall barn plassert i spesialiserte fosterhjem fortsatte i 2024 (Bufdir, 2025b).

Fosterhjemsundersøkelsen 2025 underbygger dette bildet ved å peke på at mangel på både institusjonsplasser og spesialiserte fosterhjem kan bidra til at barn med store helseutfordringer og komplekse omsorgsbehov i økende grad plasseres i ordinære kommunale fosterhjem. Dette kan gi krevende situasjoner både for fosterfamiliene og barna, dersom rammene rundt plasseringen ikke i tilstrekkelig grad er tilpasset barnets behov (Norsk fosterhjemsforening, 2025). Dette kan potensielt øke risikoen for utilsiktede flyttinger.

I tillegg tyder tidligere evalueringer på at rammevilkår og belastning kan påvirke kapasiteten over tid. Fosterforeldre i spesialiserte fosterhjem beskriver en krevende hverdag, og flere uttrykker blant annet bekymring knyttet til endringer i oppdragskontrakter og tilhørende vilkår i 2019. Dette gjelder særlig betingelser for avlastning, økonomi, ferie og fritid, som av flere oppleves som svakere enn tidligere (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022). Slike forhold kan bidra til utfordringer både når det gjelder rekruttering av nye fosterhjem og hvor lenge eksisterende hjem blir stående i oppdrag.

Fosterhjemsundersøkelsen 2025 indikerer samtidig at fosterhjem tilknyttet private aktører i større grad oppgir at de er positive til å ta på seg nye oppdrag og til å anbefale andre å bli fosterforeldre (Norsk fosterhjemsforening, 2025). Undersøkelsen peker på at opplevd støtte og oppfølging i fosterhjemsoppdraget er en viktig faktor for om fosterforeldre ønsker å fortsette over tid. Dette gjelder blant annet tilgang til veiledning, avlastning og tett faglig oppfølging i krevende situasjoner. Funnene aktualiserer betydningen av rammevilkår og støttestrukturer rundt fosterhjemsoppdraget, og kan indikere at organisering og oppfølging har betydning for både rekruttering og stabilitet i fosterhjems-arbeidet, uavhengig av om fosterhjemmet er statlig, kommunalt eller tilknyttet private aktører.

Samlet sett indikerer dette at nedgangen i bruken av spesialiserte fosterhjem i stor grad kan forklares med redusert tilgang på egnede hjem og vedvarende rekrutteringsutfordringer, til tross for et vedvarende behov.

5 Analytisk tilnærming til den samfunnsøkonomiske vurderingen

Den samfunnsøkonomiske vurderingen bygger på en sammenligning mellom plassering i spesialiserte fosterhjem og omsorgsinstitusjon for barn og unge med omfattende omsorgsbehov. Analysen identifiserer og verdsetter sentrale virkninger, herunder tiltakskostnader, virkninger knyttet til utenforskap, fosterforeldrenes nytte og skattefinansieringsvirkninger. Virkningene er beregnet for et typisk plasseringsforløp fra 13,5 år til fylte 18 år, og virkninger knyttet til redusert utenforskap i voksenlivet. Usikkerhet håndteres gjennom en scenariotilnærming.

5.1 Referansealternativet og avgrensninger

Den samfunnsøkonomiske og kommunaløkonomiske analysen av spesialiserte fosterhjem tar utgangspunkt i et relevant referansealternativ, det vil si hva som mest realistisk ville vært utfallet for et barn dersom plassering i spesialisert fosterhjem ikke hadde funnet sted. For målgruppen tiltaket retter seg mot kan flere plasseringsformer i prinsippet være aktuelle. I denne analysen legger vi til grunn at institusjonsplassering i mange tilfeller vil være det mest nærliggende alternativet for barn og unge som plasseres i spesialiserte fosterhjem. Mer presist avgrenses analysen til omsorgsinstitusjon, som benyttes når barn og unge ikke får tilstrekkelig omsorg i hjemmet, og der tiltak i hjemmet eller fosterhjem ikke vurderes som tilstrekkelige. Andre institusjonstyper, som akutt- og behandlingsinstitusjoner, inngår ikke i referansealternativet.

Analysen bygger på en forenklet sammenligning mellom plassering i spesialisert fosterhjem og omsorgsinstitusjon. Barnas behov og plasseringsforløp varierer i praksis, og institusjonsplassering kan også benyttes midlertidig, for eksempel i avklaringsfaser. Sammenligningen gir likevel et analytisk hensiktsmessig utgangspunkt for å belyse forskjeller i kostnader og virkninger mellom to realistiske plasseringsalternativer for den aktuelle målgruppen.

For å gjøre virkningsvurderingene konkrete og etterprøvbare tar analysen utgangspunkt i et typisk plasseringsforløp. Basert på statistikk for bruk av spesialiserte fosterhjem de siste tre årene, er den vektede gjennomsnittsalderen ved plassering om lag 13,5 år. Analysen omfatter kostnader og virkninger for plasseringer fra 13,5 års alder og frem til fylte 18 år. Det legges til grunn at barnet forblir i samme plasseringsform i denne perioden, og eventuelle flyttinger mellom tiltak inngår ikke i analysen.

Samtidig inkluderer den samfunnsøkonomiske analysen enkelte langsiktige virkninger som materialiserer seg etter fylte 18 år. Dette gjelder særlig virkninger knyttet til utenforskap, som beregnes som en nåverdi basert på anslåtte kostnader og gevinster fra tidlig voksen alder og gjennom resten av livsløpet. Kostnader og virkninger knyttet til ettervern inngår imidlertid ikke i analysen. Figur 5.1 illustrerer analyseforløpet og sammenligningen mellom tiltaksalternativet (spesialisert fosterhjem) og referansealternativet (omsorgsinstitusjon).

Figur 5.1 **Forløp for en ungdom som plasseres i et spesialisert fosterhjem og referansealternativet omsorgsinstitusjon**

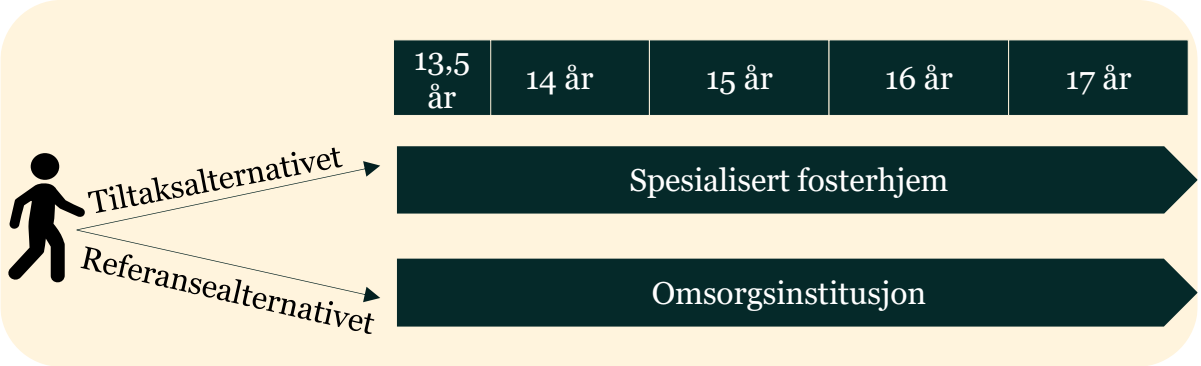

Illustrasjon: Menon Economics

Alle kostnader er uttrykt i 2026-kroner og neddiskontert med en diskonteringsrate på 4 prosent. For kommunale tjenester er kostnadene prisjustert ved bruk av kommunal deflator. For øvrige kostnader er beløpene først prisjustert til 2025-kroner basert på tilgjengelige prisindekser, og deretter videreført til 2026-kroner ved å legge til grunn samme gjennomsnittlige prisvekst som i perioden 2023–2025. Denne prisveksten er anslått til 2,5 prosent.

Der analysen baserer seg på lønnsstatistikk for å beregne ressursbruk og kostnader, verdsettes arbeidstid som arbeidsgivers tapte verdiskaping, målt ved brutto reallønnskostnader, i tråd med Finansdepartementets rundskriv R-109/2021 (Finansdepartementet, 2021). Med brutto reallønnskostnader menes arbeidsgivers samlede kostnader knyttet til bruk av arbeidskraft, herunder lønn, arbeidsgiveravgift og øvrige sosiale kostnader. I beregningene legger vi til grunn et samlet påslag på 30 prosent på lønn for å reflektere disse tilleggskostnadene.

5.2 Håndtering av usikkerhet – scenariotilnærming

Den samfunnsøkonomiske analysen tar utgangspunkt i et typisk plasseringsforløp i spesialisert fosterhjem, med antatte rammer for varighet, oppfølging og ressursbruk, basert på tilgjengelig kunnskap om hvordan tiltaket fungerer i praksis. De samfunnsøkonomiske konsekvensene av dette forløpet vurderes opp mot plassering i omsorgsinstitusjon som referansealternativ, jf. kapittel 5.1. Analysen forutsetter at barna som inngår, er i målgruppen der spesialisert fosterhjem vurderes som det mest hensiktsmessige alternativet og forventes å gi bedre utfall enn plassering i omsorgsinstitusjon. Samtidig er det viktig å understreke at for noen barn kan plassering i omsorgsinstitusjon være det beste alternativet i en kortere eller lengre periode. Disse tilfellene inngår ikke i beregningsgrunnlaget og er dermed ikke reflektert i resultatene.

Det er samtidig betydelig usikkerhet knyttet til hvilke virkninger en plassering i spesialisert fosterhjem faktisk har for det enkelte barn, særlig når det gjelder langsiktige utfall knyttet til utdanning, tilknytning til arbeidslivet og risiko for utenforskap. For å håndtere denne usikkerheten, og for å synliggjøre spennvidden i mulige samfunnsøkonomiske virkninger, benytter analysen en scenariotilnærming.

I scenariene holdes plasseringsforløpet og kostnadsstrukturen i tiltaks- og referansealternativet konstant. Det innebærer at ressursbruk og direkte kostnader er like i alle scenarier, mens barnas langsiktige utfall etter plassering antas å variere. Den sentrale parameteren som justeres mellom scenariene er sannsynligheten for redusert utenforskap ved plassering i spesialisert fosterhjem sammenlignet med institusjonsplassering.

I tillegg er det usikkerhet knyttet til omfanget av tiltaket, herunder antall barn som til enhver tid er plassert i spesialiserte fosterhjem. Denne usikkerheten er blant annet knyttet til at kommunene selv rapporterer bruk av tiltaket, noe som kan medføre variasjon og feilrapportering, jf. omtale i kapittel 4. For å håndtere også denne usikkerheten beregnes den samlede samfunnsøkonomiske verdien av spesialiserte fosterhjem med alternative anslag for antall barn i tiltaket.

Samlet sett representerer scenariene ulike plausible utfall av samme type tiltak, gitt like forutsetninger for gjennomføring og ressursbruk. Scenariene kan forstås som henholdsvis lave, middels og høye anslag for den samfunnsøkonomiske effekten av spesialiserte fosterhjem, både som følge av usikkerhet knyttet til barnas livsløpsutfall og til omfanget av tiltaket. Scenariotilnærmingen danner dermed grunnlaget for beregning av samlet samfunnsøkonomisk og kommunaløkonomisk verdi i de videre analysene.

5.3 Identifiserte virkninger av spesialisert fosterhjem sammenlignet med alternativet

I analysen har vi identifisert seks virkninger. Disse virkningene representerer både kostnader og gevinster og inkluderer både prissatte virkninger og ikke-vurderte virkninger, se Figur 5.2.

Figur 5.2 Oversikt over identifiserte virkninger

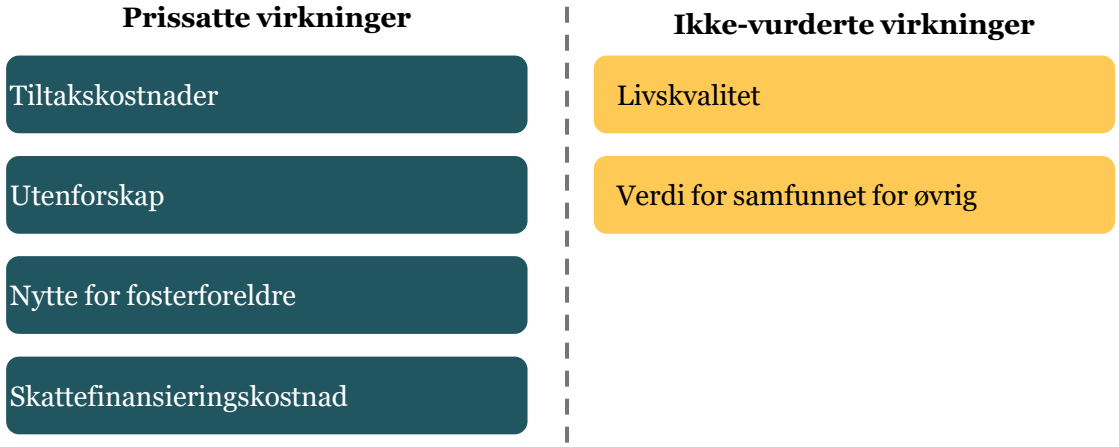

Tiltakskostnader (prissatt). Tiltakskostnader omfatter de årlige gjennomsnittlige kostnadene per barn for tiltakene vi sammenligner – i dette tilfellet spesialisert fosterhjem og omsorgsinstitusjon. I analysen presenterer vi tiltakskostnadene for samfunnet samlet, det vil si summen av statlige og kommunale kostnader knyttet til gjennomføring og oppfølging av tiltaket.

Utenforskap (prissatt). Virkninger knyttet til utenforskap bygger på at det påløper samfunns-økonomiske kostnader dersom en person som voksen faller utenfor arbeid og utdanning. Kostnadene kan blant annet komme som lavere yrkesdeltakelse (og dermed lavere skatteinntekter) og høyere utgifter til helse-, sosial- og velferdstjenester. Tiltak som reduserer sannsynligheten for utenforskap vil derfor kunne gi en økonomisk gevinst for samfunnet, for eksempel i form av høyere arbeidsdeltakelse og lavere offentlige utgifter over tid.

Nytte for fosterforeldre (prissatt). Å være fosterhjem kan innebære belastninger og kostnader, blant annet i form av redusert arbeidsinntekt eller mindre fritid. Samtidig kan oppgaven gi økt nytte gjennom en meningsfull rolle og økt opplevd livskvalitet. I et samfunnsøkonomisk perspektiv er det derfor relevant å inkludere fosterforeldrenes nytte.

Skattefinansieringskostnad (prissatt). Skattefinansiering medfører et effektivitetstap fordi skatter påvirker priser og dermed vrir beslutninger i produksjon og konsum («skattekile»). Når et tiltak finansieres over offentlige budsjetter, skal skattefinansieringskostnaden derfor inngå i analysen.[8] Dersom tiltaket øker offentlige utgifter sammenlignet med alternativet, gir det en økt skattefinansieringskostnad for samfunnet. Dersom tiltaket reduserer offentlige utgifter, gir det tilsvarende en skattefinansieringsgevinst i form av redusert effektivitetstap**.**

Livskvalitet (ikke vurdert). I denne analysen vurderer vi ikke virkninger knyttet til bred livskvalitet utover det som fanges opp gjennom helserelatert livskvalitet eller levealder i utenforskapsberegningene. Effekter som bedre trivsel, sosial støtte og subjektivt velvære inngår derfor ikke, med mindre de har dokumenterbar betydning for helse eller forventet levealder. Avgrensningen skyldes at det i dag ikke foreligger et robust og allment anerkjent grunnlag for å prissette slike virkninger i denne sammenhengen. Dersom spesialiserte fosterhjem bidrar til økt livskvalitet utover dette, vil den samlede samfunnsøkonomiske verdien av tiltaket være høyere enn det som fanges opp i analysen.

Verdi for samfunnet for øvrig (ikke vurdert). Det kan også være en verdi for befolkningen for øvrig av at barn og unge med omfattende og sammensatte omsorgsbehov får trygg og stabil omsorg, uavhengig av direkte budsjett- og arbeidsmarkedsvirkninger. En slik verdi kan forstås som en betalingsvillighet i samfunnet for at utsatte barn får et godt tiltak. Videre kan det være langsiktige intergenerasjonelle virkninger, i form av blant annet redusert risiko for at barnas egne barn senere får behov for barnevernstiltak. Slike generasjonseffekter er imidlertid svært usikre, langsiktige og vanskelig å isolere, og det foreligger ikke et tilstrekkelig grunnlag for å vurdere dem. Virkningene inngår derfor ikke eksplisitt i den samfunnsøkonomiske analysen, men kan innebære at den samlede nytten av spesialiserte fosterhjem er undervurdert.

I kapittel 6 gjennomgår vi de prissatte virkningene tiltakskostnader, utenforskap, nytte for fosterforeldre og skattefinansieringskostnad/-gevinst, og presenterer beregnede enhetsverdier for disse virkningene.

[8] For alle tiltak som skal finansieres over offentlige budsjetter, skal en skattefinansieringskostnad inngå i analysen. Skattefinansieringskostnaden er den marginale kostnaden ved å hente inn en ekstra skattekrone (Finansdepartementet, 2021).

6 Samfunnsøkonomiske virkninger

Tiltakskostnadene per barn er anslått til om lag 1,5 millioner kroner per år ved plassering i spesialisert fosterhjem, mot om lag 6,3 millioner kroner per år ved plassering i omsorgsinstitusjon. Over et typisk plasseringsforløp på 4,5 år, utgjør dette en forskjell på om lag 20 millioner kroner per barn. I tilfeller der tiltaket bidrar til redusert utenforskap i voksenlivet, er den samfunnsøkonomiske gevinsten i gjennomsnitt anslått til om lag 15,5 millioner kroner per barn. Fosterforeldrenes nytte av å være fosterhjem er videre anslått til om lag 231 000 kroner per barn, beregnet over et plasseringsforløp på 4,5 år. I tillegg gir lavere offentlige utgifter ved bruk av spesialiserte fosterhjem en skattefinansieringsgevinst, som inngår i den samlede samfunnsøkonomiske vurderingen.

6.1 Tiltakskostnader

I dette delkapittelet redegjør vi for de årlige tiltakskostnadene ved plassering i henholdsvis spesialisert fosterhjem og omsorgsinstitusjon. Kostnadene er beregnet per barn og omfatter direkte ressursbruk knyttet til gjennomføring og oppfølging av tiltakene. Anslagene danner grunnlaget for den videre sammenligningen av tiltakskostnader mellom de to alternativene.

6.1.1 Tiltakskostnader for spesialiserte fosterhjem

Arbeidsgodtgjøring. Spesialiserte fosterhjem mottar arbeidsgodtgjøring for oppdraget de gjør. I beregningen av de samfunnsøkonomiske kostnadene tar vi utgangspunkt i Bufdirs oppgitte satser for arbeidsgodtgjøring for å inkludere denne kostnaden. Ifølge Bufdir kan arbeidsgodtgjøringen ligge i intervallet 574 000–734 000 kroner (prisjustert til 2026-kroner) (Bufdir, 2025c). I analysen legger vi til grunn det øvre nivået, 734 000 kroner, representerer ordinær arbeidsgodtgjøring for ett spesialisert fosterhjem basert på innspill fra aktører i feltet og deres erfaringer med spesialiserte fosterhjem. Begrunnelsen er at fosterforeldrene ofte har relevant utdanning og erfaring, og at mange plasseringer innebærer et høyt omsorgs- og oppfølgingsbehov**.**

For å synliggjøre statens samlede ressursbruk knyttet til arbeidskraft, omregner vi arbeidsgodtgjøringen til brutto realkostnad ved å inkludere arbeidsgivers kostnader, herunder arbeidsgiveravgift og pensjonskostnader. Med denne omregningen tilsvarer 734 000 kroner en årlig brutto realkostnad på om lag 954 000 kroner per spesialiserte fosterhjem.

Videre legger vi til grunn at oppdraget som spesialisert fosterhjem i mange tilfeller også krever at fosterforelder nummer to i perioder bidrar på fulltid i fosterhjemsoppdraget. Dette kan blant annet gjelde oppfølging av barnet, samarbeid med tjenester og håndtering av perioder med høy belastning. Varigheten av slike perioder kan variere fra kortere avgrensede perioder til perioder over lengre tid. For enkelte spesialiserte fosterhjem vil dette heller ikke være aktuelt. Etter vår kjennskap finnes det ikke et empirisk grunnlag for å fastsette et gjennomsnittlig estimat for varigheten og omfanget av disse periodene. For å håndtere denne usikkerheten benytter vi derfor et forenklet anslag og inkluderer et påslag tilsvarende 10 prosent av et fulltidsengasjement. Dette innebærer at den årlige brutto realkostnaden øker med 10 prosent, til om lag 1,05 millioner kroner per spesialiserte fosterhjem.

Utgiftsdekning. Vi legger til grunn at spesialiserte fosterhjem mottar en månedlig utgiftsdekning på 11 400 kroner, basert på Bufdirs opplysninger og prisjustert til 2026-kroner (Bufdir, 2025c). Dette

tilsvarer en årlig utgiftsdekning på om lag 137 000 kroner per spesialiserte fosterhjem. I tilfeller der fosterhjemmet har flere fosterbarn, for eksempel ved søskenplasseringer, vil utgiftsdekningen normalt øke tilsvarende per barn. I analysen legger vi derfor til grunn en årlig utgiftsdekning på 137 000 kroner per barn.

Opplæring, oppfølging og veiledning. Spesialiserte fosterhjem inngår normalt i en forsterket faglig ramme. Hjemmene mottar opplæring og løpende oppfølging, blant annet gjennom faste konsulenter som gir råd og veiledning i hjemmet og på telefon. I kostnadsberegningen samler vi disse elementene sammen til én kostnad, sammen med kostnader knyttet til øvrig konsulenttid og administrative oppgaver knyttet til oppfølging av hjemmene, samt kostnader til faglig veiledning av konsulentene.

Hvert spesialisert fosterhjem er som hovedregel tilknyttet en fast konsulent. I analysen legger vi til grunn at én konsulent kan følge opp fire spesialiserte fosterhjem. Denne forutsetningen er basert på erfaringer og innspill fra aktører som arbeider med rekruttering, oppfølging og veiledning av spesialiserte fosterhjem. For å anslå kostnaden per fosterhjem tar vi utgangspunkt i gjennomsnittlig brutto reallønnskostnad per årsverk for rådgivere innen sosiale fagfelt i statsforvaltning, offentlig eide foretak og privat sektor, som vi har beregnet til om lag 930 000 kroner.[9] Denne kostnaden fordeles på fire fosterhjem, noe som gir en årlig kostnad på 233 000 kroner per spesialisert fosterhjem.

Årsverkskostnaden omfatter både direkte oppfølging og øvrig arbeid knyttet til saken, herunder hjemmebesøk, veiledning per telefon, møter, dokumentasjon/rapportering, reisetid og annet faglig arbeid. Vi legger også til grunn at opplæring ved oppstart og faglige oppdateringer til hjemmene inngår i konsulentressursen.

For å ta høyde for kostnader knyttet til veiledning av konsulentene, legger vi på et påslag på 5 prosent. Dette gir en samlet årlig kostnad til opplæring, oppfølging og veiledning på om lag 245 000 kroner per spesialisert fosterhjem.

Besøkshjem. Spesialiserte fosterhjem kan få tilbud om besøkshjem som en avlastningsordning. Ordningen omtales også som avlastningshjem eller pauseordning. I denne rapporten bruker vi begrepet besøkshjem som samlebetegnelse.

Besøkshjemmet mottar godtgjøring og utgiftsdekning per døgn barnet oppholder seg der. Vi behandler dette som en statlig kostnad, og dermed som en del av de samfunnsøkonomiske kostnadene ved spesialiserte fosterhjem. I analysen legger vi til grunn et omfang på tre døgn per måned. Det er betydelig variasjon i praksis, og i enkelte saker kan både omfang og kostnader være høyere enn det som ligger til grunn her. Samtidig kan det også være tilfeller der behovet for besøkshjem er mindre, eller der ordningen benyttes i begrensede perioder.

Når det gjelder kostnadssatsene, tar vi utgangspunkt i KS' veiledende satser for besøkshjem som oppdragstakere per barn per døgn (1. juli 2025). For barn i alderen 10 år og eldre er utgiftsdekningen 460 kroner per døgn, og grunnstøtten om lag 1 100 kroner per døgn (Kommunesektorens organisasjon (KS), 2025). Vi prisjusterer satsene til 2026-kroner. Samtidig har målgruppen høyere omsorgs- og oppfølgingsbehov enn ordinære fosterhjem. For å sikre den spesialiserte oppfølgningen, og rekruttere hjem som er villige til dette, legger vi i beregningen en dobbel sats sammenlignet med ordinære

[9] Gjennomsnittlig årslønn for rådgivere innen sosiale fagfelt i statsforvaltning, offentlig eide og privat sektor var på 678 600 kroner i 2024 (SSB, tabell 11418). Årslønnen oppjusteres videre med anslått prisvekst fra 2024 til 2026 for å uttrykke brutto reallønnskostnader i 2026-kroner.

fosterhjem. Dette er basert på innspill fra aktører i feltet. Basert på disse antagelsene får vi en årlig kostnad for besøkshjem per spesialiserte fosterhjem på om lag 115 200 kroner.

Tabell 6.1 Forutsetninger og beregnet årlig kostnad for besøkshjem per spesialisert fosterhjem, i 2026-kroner

	Antall døgn per måned	Kostnad per døgn (kr)	Kostnad per måned (kr)	Kostnad per år (kr)
Besøkshjem	3	3 200	9 600	115 200

Kilde: Kommunesektorens organisasjon (KS) (2025). *Bearbeidet av Menon Economics*

Kommunens oppfølging- og tilsynsbesøk. Plassering i spesialiserte fosterhjem utløser løpende oppgaver for kommunene. Omsorgskommunen skal følge opp barnet og fosterhjemmet, mens fosterhjemskommunen skal føre tilsyn. Begge deler innebærer ressursbruk knyttet til møter/besøk, for- og etterarbeid og nødvendig dokumentasjon.

I tråd med forskrift om fosterhjem legger vi til grunn minimum fire oppfølgingsbesøk og fire tilsynsbesøk per år (§§ 10 og 18) (Barne- og familiedepartementet, 2024a). For å anslå kostnaden per besøk beregner vi gjennomsnittlig timebruk for kommunalt ansatte, inkludert for- og etterarbeid.

For oppfølgingsbesøk inkluderer timeanslaget tid til forberedelser (for eksempel gjennomgang av tiltaksplan og tidligere dokumentasjon), reise, selve besøket og nødvendig dokumentasjon/rapportering. Reiseomfanget kan variere betydelig mellom kommuner. I enkelte tilfeller innebærer oppfølgingsbesøk reise til en annen kommune enn der omsorgskommunen er lokalisert, mens barnet i andre tilfeller kan være plassert i samme kommune, med kortere reisevei og mindre tidsbruk. For å ta høyde for denne variasjonen legger vi til grunn ett dagsverk per oppfølgingsbesøk (7,5 timer).

For tilsynsbesøk legger vi til grunn mindre reisetid, siden besøket gjennomføres av fosterhjemskommunen, men det påløper fortsatt tid til forberedelser, gjennomføring og etterarbeid. Vi legger til grunn fire timer per tilsynsbesøk.

Tiden kommunen bruker på oppfølging og tilsyn verdsettes som tapt arbeidstid. I tråd med Finansdepartementets rundskriv R-109/2021 verdsettes arbeidstid som arbeidsgivers tapte verdiskaping, målt ved brutto reallønnskostnader (Finansdepartementet, 2021). Dette anslår vi til å ligge på rundt 900 000 kroner for rådgivere innen sosiale fagfelt i kommunalforvaltning, som tilsvarer om lag 530 kroner per time.[10]

Når vi kombinerer timebruk, antall besøk og timekostnad, beregner vi årlige kommunale kostnader til oppfølging og tilsyn per fosterhjem (se tabell nedenfor).

Tabell 6.2 Beregning av årlige kostnader for oppfølgings- og tilsynsbesøk per plassering i spesialisert fosterhjem, i 2026-kroner

Besøkstype	Timebruk per besøk (timer)	Antall besøk per år	Timepris (kr/time)	Årlig kostnad (kr)
Oppfølgingsbesøk	7,5	4	530	15 900

[10] Gjennomsnittlig årslønn for rådgivere innen sosiale fagfelt i kommunal forvaltning var 642 700 kroner i 2024 (SSB, tabell 11418). Årslønnen oppjusteres videre med anslått prisvekst fra 2024 til 2026 for å uttrykke brutto reallønnskostnader i 2026-kroner. Ved å ta arbeidskraftkostnaden og dividere på antall timer i et årsverk (1 695 timer), får vi en gjennomsnittlig timesverdi på 530 2026-kroner.

Besøkstype	Timebruk per besøk (timer)	Antall besøk per år	Timepris (kr/time)	Årlig kostnad (kr)
Tilsynsbesøk	4	4	530	8 500
Sum				**24 400**

Kilde: Barne- og familiedepartementet (2024a), *SSB (Tabell 11418). Bearbeidet av Menon Economics*

Basert på dette anslår vi en årlig kostnad per barn i spesialiserte fosterhjem på om lag 1,57 millioner kroner, se samlet oversikt over tiltakskostnadene i Tabell 6.3.

Tabell 6.3 Årlige gjennomsnittlige tiltakskostnader per barn i spesialiserte fosterhjem, i 2026-kroner

Tiltakskostnader	Kostnad per barn (kroner)
Arbeidsgodtgjøring	1 050 000
Utgiftsdekning	137 000
Opplæring, oppfølging og veiledning	245 000
Besøkshjem	115 200
Kommunens oppfølging- og tilsynsbesøk	24 400
Sum tiltakskostnader	**1 571 600**

Kilde: Bufdir (2025c), *SSB tabell 11418, Kommunesektorens organisasjon* (2025), *Barne- og familiedepartementet* (2024a). *Bearbeidet av Menon Economics*

Justering for plassering av flere barn i ett spesialisert fosterhjem

Den årlige kostnaden på 1,57 millioner kroner per barn i spesialisert fosterhjem er opprinnelig beregnet med utgangspunkt i at det plasseres ett barn per hjem. I praksis finnes det imidlertid tilfeller der to barn er plassert i samme spesialiserte fosterhjem, for eksempel søsken. For å ta høyde for dette justerer vi kostnaden, ettersom arbeidsgodtgjøringen til fosterforeldrene i slike tilfeller ikke nødvendigvis dobles, selv om mange av de øvrige kostnadene påløper per barn. Fordi vi anslår kostnad per barn, og ikke per hjem, er det faglig riktig å justere total kostnad for å reflektere denne forskjellen. Vi velger å ta utgangspunkt i to barn som maksimalt antall plasseringer per hjem, basert på antakelsen om at tilfeller med tre eller flere samtidige plasseringer er sjeldne og dermed vil ha svært liten effekt på gjennomsnittskostnaden.

Offentlig statistikk om spesialiserte fosterhjem med mer enn ett barn plassert er begrenset. I en evaluering gjennomført av Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning (2022) ble det sendt ut en spørreundersøkelse til statlige spesialiserte fosterhjem. Her oppga om lag 17 prosent av hjemmene at de hadde hatt mer enn ett barn plassert samtidig, hvorav rundt halvparten var søsken. Vi baserer oss på denne andelen i analysen og antar at flere barn i samme fosterhjem forekommer med omtrent samme frekvens i private spesialiserte fosterhjem, i fravær av holdepunkter for det motsatte. Det er imidlertid usikkerhet knyttet til dette anslaget, både som følge av begrenset datagrunnlag og fordi omfanget kan variere over tid.

Basert på innspill fra aktører med erfaring fra spesialiserte fosterhjem, antar vi at disse 17 prosentene av hjemmene med to samtidige plasseringer ikke mottar dobbel arbeidsgodtgjøring. Erfaringene fra feltet tilsier at godtgjøringen ved to barn varierer betydelig mellom hjem. I noen tilfeller mottar begge fosterforeldrene full arbeidsgodtgjøring, tilsvarende 200 prosent per hjem, mens andre hjem har en lavere samlet godtgjøring.. For å reflektere denne variasjonen i praksis legger vi til grunn at

fosterforeldrene i gjennomsnitt mottar 150 prosent av ordinær arbeidsgodtgjøring[11] ved to samtidige plasseringer i samme hjem. Det knytter seg imidlertid usikkerhet til dette anslaget, ettersom praksis varierer mellom fosterhjem og over tid.

Vektet beregning av brutto realkostnader per barn. For å justere arbeidsgodtgjøringen slik at den reflekterer at enkelte spesialiserte fosterhjem har to barn plassert samtidig, gjennomfører vi en vektet beregning basert på to forutsetninger: Vi antar at 83 prosent av fosterhjemmene har én plassering, og mottar en arbeidsgodtgjøring på 110 prosent som tilsvarer en årlig brutto realkostnad i arbeidsgodtgjøring på 1,05 millioner kroner. De resterende 17 prosentene av hjemmene antas å ha to barn, og vi legger til grunn at disse hjemmene mottar 150 prosent av en godtgjøring på om lag 954 000 kroner, altså totalt utgjør dette en brutto realkostnad på om lag lag 1,43 millioner kroner per hjem. Dette tilsvarer en kostnad på om lag 716 000 kroner per barn for disse hjemmene.[12]

Ved å vekte disse to gruppene etter andel, får vi en justert gjennomsnittlig arbeidsgodtgjøring per barn på om lag 1,0 millioner kroner per år. Når denne justerte satsen legges inn i beregningen, sammen med de øvrige tiltakskostnadene som påløper per barn, gir det en samlet årlig tiltakskostnad per barn på om lag 1,5 millioner kroner, som vist i Tabell 6.4.

Tabell 6.4 Årlige gjennomsnittlige tiltakskostnader per barn i spesialiserte fosterhjem, justert for plassering av flere barn i ett spesialisert fosterhjem, i 2026-kroner*

Tiltakskostnader	Kostnad per barn (kroner)
Arbeidsgodtgjøring	1 000 000
Utgiftsdekning	137 000
Opplæring, oppfølging og veiledning	245 000
Besøkshjem	115 200
Kommunens oppfølging- og tilsynsbesøk	24 400
Sum tiltakskostnader	**1 521 600**

**Arbeidsgjordgjøringen er vektet basert på at 17 prosent av hjemmene har to barn og mottar 150 prosent godgjøring totalt. Kilde: Bufdir* (2025c)*, SSB tabell 11418, Kommunesektorens organisasjon* (2025)*, Barne- og familiedepartementet* (2024a)*. Bearbeidet av Menon Economics.*

Basert på den årlige gjennomsnittlige tiltakskostnaden per barn i spesialiserte fosterhjem, beregner vi en nåverdi på om lag 6,3 millioner kroner per barn, for et forløp som varer i 4,5 år, fra barnet er 13,5 til 18 år, med en konstant årlig kostnad og en diskonteringsrate på 4 prosent. Det forutsettes at kostnaden påløper jevnt gjennom perioden, og at tiltaket varer sammenhengende i hele forløpet.

6.1.2 Tiltakskostnader for omsorgsinstitusjon

For å anslå den forventede samfunnsøkonomiske kostnaden per barn ved plassering i omsorgs-institusjon, tar vi utgangspunkt i et anslag utarbeidet av Menon Economics i 2022. Anslaget bygger på Bufdirs tall for gjennomsnittlige kostnader per plassering i statlig omsorgsinstitusjon i 2021, og omfatter kostnader knyttet til lønn, lokaler, administrasjon og øvrige utgifter, inkludert reiseutgifter (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022). I det videre omtaler vi dette samlet som driftskostnader ved institusjonsdrift. Prisjustert til 2026-kroner tilsvarer dette en årlig kostnad på om lag 4,2 millioner kroner per barn.

[11] Med ordinær arbeidsgodtgjøring referer vi til arbeidsgodtgjøringen på 734 000 kroner som utgjør en årlig brutto realkostnad på om lag 954 000 kroner per spesialiserte fosterhjem.
[12] Siden kostnaden gjelder to barn, fordeler vi totalen (1,45 millioner kroner) på to for å få kostnaden per barn.

Kostnadsanslaget er basert på kostnadsnivå og organisering slik den forelå i 2021. Siden den gang har det vært økt oppmerksomhet rundt kvalitet, bemanning og organisering av omsorgsinstitusjoner i barnevernet, blant annet gjennom lov- og regelverksendringer og styrkede kvalitetskrav (Barne- og familiedepartementet, 2023). Selv om det ikke foreligger nasjonale, tallfestede krav til gruppestørrelse eller bemanning per barn, tilsier tilgjengelig informasjon og faglige vurderinger at utviklingen har gått i retning av mer ressurskrevende institusjonsdrift. Dette kan blant annet henge sammen med økende kompleksitet i barnas behov, mindre enheter, tettere oppfølging og økt bemanningsbehov per barn (Bufdir, 2025c).

Utviklingen understøttes av statistikk for barnevernsinstitusjoner samlet. Tall for avtalte årsverk i barnevernsinstitusjoner viser en økning fra 4 647 årsverk i 2021 til 5 958 årsverk i 2024.[13] Videre viser SSBs statistikk for driftsutgifter per oppholdsdag at kostnaden økte fra om lag 13 900 kroner i 2021 til om lag 19 300 kroner i 2024, en nominell økning på om lag 40 prosent.[14] Denne statistikken omfatter alle typer barnevernsinstitusjoner, og ikke omsorgsinstitusjoner isolert.

Dersom vi legger til grunn en oppjustering på 40 prosent på Menon-anslaget fra 2021, gir det en justert årlig kostnad på om lag 5,9 millioner kroner per barn ved plassering i omsorgsinstitusjon (2026-kroner). Basert på en justert årskostnad på 5,9 millioner kroner, og under forutsetning om helårs-opphold (365 oppholdsdøgn), tilsvarer dette en gjennomsnittlig kostnad på om lag 16 100 kroner per oppholdsdag (2026-kroner). Dersom faktisk oppholdstid er kortere enn ett år, vil samlet kostnad per barn være tilsvarende lavere.

Videre viser offentlige utredninger til en gjennomsnittlig pris per oppholdsdag i omsorgsinstitusjon på 17 500 kroner i 2024, basert på data avgrenset til omsorgsinstitusjoner (Barne- og familiedepartementet, 2025b). En gjennomsnittspris på 17 500 kroner per oppholdsdag tilsvarer om lag 6,4 millioner kroner per år ved helårsopphold.

Samlet legger vi til grunn et anslag på 6,3 millioner kroner i årlige driftsutgifter per barn ved plassering i omsorgsinstitusjon. Anslaget ligger mellom de to beregnede nivåene, men er lagt noe nærmere nivået som følger av nyere prisopplysninger for omsorgsinstitusjoner. Dette begrunnes med at de institusjonsspesifikke prisanslagene er basert på mer oppdaterte data og bedre reflekterer utviklingen i ressursbruk knyttet til økte krav til kvalitet, bemanning og organisering i institusjonsdriften. Anslaget vurderes derfor å gi et realistisk bilde av dagens kostnadsnivå ved plassering i omsorgsinstitusjon.

Oppfølgings- og tilsynsbesøk. I tillegg til driftskostnadene ved institusjonsplassering påløper det kostnader knyttet til oppfølging av barnet og tilsyn med institusjonen. Tilsyn med barnevernsinstitusjoner gjennomføres av Statsforvalteren, mens oppfølging av det enkelte barn fortsatt er et ansvar for omsorgskommunen.

Som for spesialiserte fosterhjem foreligger det ikke et tilstrekkelig datagrunnlag for å tallfeste ressursbruk og kostnader knyttet til oppfølgnings- og tilsynsbesøk per barn ved institusjonsplassering. Samtidig har vi ikke grunnlag for å vurdere at omfanget av slike aktiviteter systematisk er høyere eller lavere enn ved plassering i spesialisert fosterhjem. I analysen legger vi derfor til grunn samme enhetsanslag som for spesialiserte fosterhjem for oppfølging og tilsynsrelaterte aktiviteter.

[13] SSB tabell 11648, basert på tall for hele landet, alle eierskap og barnevernsinstitusjoner.
[14] SSB tabell 11651, basert på driftsutgifter per oppholdsdag, tall for hele landet, alle eierskap og barnevernsinstitusjoner

Basert på dette anslår vi en årlig kostnad per plassering i omsorgsinstitusjon på om lag 6,3 millioner kroner, som vist i Tabell 6.5. Med et forløp som har en varighet på 4,5 år (fra 13,5 år i alder til 18 år) og en diskonteringsrate på 4 prosent, tilsvarer dette en nåverdi på om lag 26,1 millioner kroner per barn.

Tabell 6.5 Årlige gjennomsnittlige tiltakskostnader per barn ved plassering i omsorgsinstitusjon, i 2026-kroner

Tiltakskostnader	Kostnad per barn (kroner)
Driftskostnader	6 300 000
Tilsyn	8 500
Oppfølging	15 900
Sum tiltakskostnader	**6 324 400**

Kilde: Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning (2022), *Barne- og familiedepartemente* (2025b), *Barne- og familiedepartementet* (2024a), *SSB (Tabell 11418). Bearbeidet av Menon Economics*

6.1.3 Sammenligning av tiltakskostnader

En sammenligning av tiltakskostnadene for de to alternativene viser at plassering i spesialisert fosterhjem innebærer lavere årlige kostnader enn plassering i omsorgsinstitusjon. Den årlige kostnadsdifferansen utgjør om lag 4,8 millioner kroner per barn, se Tabell 6.6.

Tabell 6.6 Totale tiltakskostnader – spesialisert fosterhjem og omsorgsinstitusjon, i 2026-kroner

Tiltaksalternativ	Årlig kostnad per barn (kroner)	Varighet (år)	Nåverdi av tiltakskostnader (kroner)*
Spesialiserte fosterhjem	1 500 000	4,5	6 300 000
Omsorgsinstitusjon	6 300 000	4,5	26 100 000
Differanse (institusjon-fosterhjem)	**4 800 000**		**19 800 000**

**Diskonteringsrate på fire prosent*

Med utgangspunkt i et typisk forløp der et barn i målgruppen plasseres i ett av alternativene fra 13,5-års alder til fylte 18 år, viser nåverdiberegningene at plassering i spesialisert fosterhjem fremfor omsorgsinstitusjon gir en redusert nåverdi av tiltakskostnadene på om lag 20 millioner kroner per barn.

6.2 Redusert utenforskap

6.2.1 Barn i offentlig omsorg og utenforskap

Det er ikke én entydig definisjon på hva utenforskap er eller hvordan det skal forstås. Meld. St. 32 (2020–2021) «Ingen utenfor – En helhetlig politikk for å inkludere flere i arbeids- og samfunnsliv» beskriver utenforskap som noe som kan oppstå på flere måter (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2021). Dette inkluderer det å stå utenfor arbeidslivet, mangle nødvendig kompetanse, ikke ha fullført skolegang, ha vedvarende helseproblemer, oppleve økonomiske utfordringer, mangle trygghet og støtte i familien, ha dårlige boforhold, ha liten tilhørighet til nabolag og lokalsamfunn, samt ikke være deltakende i fritidsaktiviteter.

Utenforskap påvirkes både av individuelle valg og hendelser, samt av ulike utfordringer den enkelte møter i livet. Årsakene til utenforskap kan være mange, og ofte vil flere faktorer forsterke hverandre gjensidig (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2021). Psykiske helseproblemer, ensomhet, rus- og alkoholproblemer, mobbing, manglende integrering, frafall fra grunnopplæring, omsorgssvikt og fattigdom, er eksempler på viktige årsaker til utenforskap (KS, 2015).

Bakketeig og Backe-Hansen (2008) beskriver at barnevernsungdom er en heterogen gruppe med ulike historier og behov. Et fellestrekk for denne gruppen er imidlertid at de ofte opplever en akselerert og komprimert overgang til voksenlivet sammenliknet med ungdom flest. Selv om flere av disse ungdommene klarer seg bra, viser forsking at unge voksne med erfaring fra barnevernstiltak ofte sliter mer på områder som utdanning, arbeid, bolig, helse, dødelighet og kriminalitet enn andre ungdommer (Kristofersen (2009) , Stein og Munro (2008), Paulsen mfl. (2020)).

Barn som har mottatt tiltak fra barnevernet har oftere lavere tilknytning til arbeidslivet (Zinn & Courtney (2015), Clausen & Kristofersen (2008), Backe-Hansen mfl. (2014)) og opplever større grad av økonomiske problemer, ofte med lavere inntekt enn de som ikke har vært i barnevernet (Zinn & Courtney, 2015). Videre viser studier at en høyere andel ikke fullfører videregående skole og generelt oppnår lavere utdanningsnivå (Kim mfl., 2019) (Drange mfl., 2022). I tillegg har unge med erfaring fra barnevernet en forhøyet risiko for dårligere fysisk og psykisk helse (Lehmann mfl., 2013), er oftere involvert i kriminalitet og rusmisbruk (Clausen & Kristofersen, 2008), og begår oftere selvmord enn resten av befolkningen (Backe-Hansen mfl., 2014).

Disse funnene fra forskningen knyttes til en samlet økt risiko for å havne i utenforskap. Ifølge Bufdir har unge som ikke finner seg til rette i skolen og arbeidslivet, og som i tillegg mangler et sosialt nettverk, en forhøyet risiko for varig utenforskap (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017). Utgangspunktet vårt er derfor at unge voksne som har hatt tiltak i barnevernet, har større sannsynlighet for å havne utenfor sammenlignet med ungdom flest.

I vedlegg A gjennomgås relevant forskningslitteratur. Litteraturen forteller oss at spesialiserte fosterhjem kan gi positiv utvikling under oppholdet, særlig i relasjon, kommunikasjon og tilknytning, men at stabilitet er avgjørende fordi utilsiktede flyttinger fortsatt forekommer og kan øke risikoen for senere utenforskap. Samlet peker litteraturen på at spesialiserte fosterhjem kan redusere risikofaktorer for utenforskap for ungdom med store atferdsutfordringer, men at utfallet varierer og at riktig match og stabilitet er avgjørende (Vedlegg A).

6.2.2 Typeeksempler

For å vurdere den samfunnsøkonomiske verdien av spesialiserte fosterhjem, tar vi utgangspunkt i en hypotetisk situasjon som beskriver hva utfallet for unge voksne med behov for spesialiserte fosterhjem kunne resultert i dersom spesialiserte fosterhjem som tiltak ikke eksisterte. For å illustrere det potensielle nyttetapet for unge voksne som hadde behov for spesialisert fosterhjem, men som ikke mottok spesialisert fosterhjem, har vi satt opp tre mulige scenarier på hvordan det kan gå med unge voksne i slike tilfeller. Vi regner utelukkende på i hvilken grad fravær av spesialisert fosterhjem kan bidra til å øke sannsynligheten for utenforskap over et livsløp. Metoden inneholder betydelige usikkerheter. Usikkerheten er håndtert ved at vi opererer med tre scenarier som gir et lavt, middels og høyt anslag på effekten av spesialiserte fosterhjem på utenforskap, omtalt som trippelanslag.

De tre scenariene eller typeeksemplene ligger til grunn for trippelanslag for ulike utfall og grader av utenforskap som følge av at ungdom blir plassert i omsorgsinstitusjon når de egentlig hadde hatt behov for spesialisert fosterhjem. Vi antar at det samlede nyttetapet av at barn med behov for spesialiserte fosterhjem plasseres på omsorgsinstitusjon fanges opp i de tre typeeksemplene under.

Lavt anslag (lav nyttegevinst): Tiril har omsorgsbehov som gjør at ordinært fosterhjem ikke vurderes som egnet. Uten tilgang til spesialisert fosterhjem blir alternativet omsorgsinstitusjon. I institusjon får Tiril grunnleggende omsorg og oppfølging, men hun opplever hyppige skifter i voksne rundt seg, mindre kontinuitet og svakere tilhørighet til et stabilt familieliv. Dette gir en lett reduksjon i livskvalitet i ungdomstiden og noe svakere skolemestring. Hun fullfører videregående, men med lavt karaktersnitt, og kommer ikke inn på studiet hun drømte om. Hun går inn i et lavtlønnsyrke, men fungerer ellers godt og er arbeidsdyktig gjennom voksenlivet. Vi antar at et spesialisert fosterhjem i dette tilfellet ville gitt mer stabilitet og tettere støtte i hverdagen, som kunne gitt noe bedre skoleprestasjoner og litt høyere livskvalitet, men uten å endre livsbanen dramatisk.

Middels anslag (ganske stor nyttegevinst): Mathias har sammensatte behov, blant annet knyttet til regulering, traumer og skolefravær. Uten et spesialisert fosterhjem plasseres han i omsorgsinstitusjon. Institusjonen gir struktur og rammer, men Mathias opplever relasjonell utrygghet og ensomhet fordi mange ansatte er involvert og kontakten med voksne blir mindre varig. Dette bidrar til vedvarende stress og utvikling av mild angst, og han får vansker med å bygge stabile relasjoner. Han fullfører videregående, men overgangen til voksenlivet blir krevende. Han starter et studieløp, men fullfører ikke, og får en svakere og mer ustabil tilknytning til arbeidslivet med lavere inntekt over tid. Han har også økt bruk av helsetjenester knyttet til psykisk helse. Vi antar at spesialisert fosterhjem ville økt sannsynligheten for stabil tilknytning til trygge voksne, bedre regulering og skolemestring, og dermed redusert helsetjenestebruk og økt sannsynligheten for fullført utdanning og stabil arbeidsdeltakelse.

Høyt anslag (veldig stor nyttenyttegevinst): Kari har store omsorgs- og behandlingsbehov og har tidligere opplevd brudd og utrygghet. Uten tilgang til spesialisert fosterhjem blir hun plassert i omsorgsinstitusjon. Over tid opplever hun betydelig tap av livskvalitet. Hun mangler stabile, nære relasjoner, får vedvarende vansker med følelsesregulering og utvikler alvorlig depresjon. Skoleløpet bryter sammen, og hun fullfører aldri videregående. Kari får gradvis økt rusbruk som mestringsstrategi, havner i negative miljøer og får perioder med kriminalitet og konflikter. Hun faller varig utenfor arbeidslivet og blir fullt uføretrygdet tidlig, i midten av 20-årene. Helse- og tjenestebehovet blir omfattende og langvarig, og den samlede belastningen gir også økt risiko for redusert levealder. Vi antar at spesialisert fosterhjem kunne gitt Kari en mer stabil omsorgsbase og redusert alvorlighetsgraden i psykiske vansker, for eksempel fra tung depresjon til mildere plager. Vi antar også at tiltaket kunne økt sannsynligheten for gjennomføring av skole og gitt en reell mulighet for tilknytning til arbeid, eventuelt i et lavtlønnsyrke, fremfor varig uførhet.

Det er viktig å presisere at disse tre typeeksemplene gjelder barn og unge som, ut fra en faglig vurdering, ville hatt størst nytte av plassering i spesialisert fosterhjem. For andre barn kan omsorgsinstitusjon være det mest hensiktsmessige plasseringsalternativet, enten som varig tiltak eller i perioder. Videre er det mange barn som har behov for et opphold i institusjon før de kan nyttiggjøre seg et spesialisert fosterhjem, for eksempel for stabilisering, kartlegging og avklaring av videre omsorgs- og utviklingsbehov. Det er ikke disse situasjonene typeeksemplene er ment å illustrere.

6.2.3 Beregningsforutsetninger

De tre typeeksemplene representerer vår vurdering av hva som kan være konsekvensen av spesialiserte fosterhjem i form av redusert utenforskap. Tabell 6.7 oppsummerer beregningsforutsetningene som er lagt til grunn for de tre utenforskapsberegningene som legger grunnlaget for henholdsvis lavt, middels og høyt anslag på samfunnsøkonomiske kostnader av utenforskap per person. Tabellen viser at våre utenforskapsberegninger omfatter helsegevinst, økt levealder, økt arbeidsdeltakelse, produktivitetseffekter og skattegevinst. Det er enkelte begreper i tabellen som krever en forklaring.

QALY, som står for kvalitetsjusterte leveår (Quality-Adjusted Life Year), er et viktig helseøkonomisk begrep som benyttes for å vurdere effekten av helsetjenestetiltak og forebyggende tiltak. Grunnprinsippet bak QALY er at ikke alle leveår har samme verdi. Et år levd med plager, sykdom eller funksjonshemninger har ofte redusert kvalitet sammenlignet med et år uten slike problemer. QALY tar dette i betraktning ved å tilordne en verdi til hvert leveår basert på helse- og livskvalitet. Hvert leveår vurderes på en skala fra 0 til 1, hvor 0 representerer død og 1 representerer perfekt helse. For eksempel, et leveår levd med smerter eller funksjonshemninger kan få en verdi på 0,7, noe som indikerer at livskvaliteten er 70 prosent av hva den ville vært med perfekt helse. Hvis en behandling forlenger livet med ett år, men det ekstra året er levd med en helse som har en verdi på 0,7, vil den totale gevinsten i kvalitetsjusterte leveår være 0,7 QALY. I beregningene har vi lagt til grunn at verdien av én QALY er 1,68 millioner 2023-kroner (Helsedirektoratet, 2024). Det tilsvarer 1,82 millioner 2026-kroner, basert på konsumprisindeksen fra 2023 til 2025 og antatt prisstigning lik 2,5 prosent fra 2025 til 2026.

Det er også grunn til å tro at forbedret psykisk helse bidrar til reduserte helsetjenestekostnader. Basert på KS sitt utenforregnskap finner vi at årlige helseutgifter til en person i utenforskap utgjør om lag 110 000 kroner per person per år. Vi har lagt til grunn at det er besparelsen i høyt anslag (Kari). For middels anslag (Mathias) har vi lagt til grunn en besparelse på 20 000 kroner per år, mens for lavt anslag (Tiril) har vi ikke lagt til grunn noen besparelse.

Begrepet skattekostnad og -gevinst krever også en ytterligere forklaring. Ifølge Finansdepartementet (2021) skal skattekostnaden[15] settes til 20 prosent av netto økning i det offentlige finansieringsbehovet. Hvis det offentlige finansieringsbehovet reduseres, tilsvarer det en skattegevinst lik 20 prosent av reduksjonen i offentlig finansieringsbehov. I beregningene har vi lagt til grunn at spesialiserte fosterhjem bidrar til at en andel får høyere produktivitet i arbeidslivet og økt lønn, mens andre kommer i jobb, får en lønn og som reduserer uførepensjonister. Bedre helse reduserer også helsetjenestekostnadene. Reduserte utbetalinger av uførepensjon og økt lønn fratrukket reduserte helsetjenestekostnader gir samlet sett en reduksjon i det offentlige finansieringsbehovet. Det betyr at vi får en skattegevinst som er satt lik 20 prosent av det reduserte finansieringsbehovet.

Tabell 6.7 Beregningsforutsetninger som er lagt til grunn for lav, middels og høy effekt av spesialiserte fosterhjem på redusert utenforskap – på individnivå

	Tiril - lavt anslag	Mathias - middels anslag	Kari - høyt anslag
Helsegevinst	Ingen effekt	Personen går fra å ha en mild angstlidelse til å ikke ha en diagnose (+0,020 QALY per år) i tråd med WHO (2020)	Personen går fra å ha depresjon til å ha en mild angstlidelse (+0,215 QALY per år) i tråd med WHO (2020)
Vunnede leveår	Ingen effekt	Ingen effekt	Personen antas å leve fem år lengre (79 år istedenfor 84 år)*
Økt arbeids-deltakelse	Ingen effekt	Ingen effekt	Går fra å være 100 prosent uføretrygdet til å være i jobb
Økt produktivitet**	Får en årlig økning i brutto årslønn (fra desil 1 til desil 3) pluss arbeidsgiveravgift og sosiale kostnader (påslag lik 30 prosent)	Får en årlig økning i brutto årslønn (fra desil 1 til desil 5) pluss arbeidsgiveravgift og sosiale kostnader (påslag lik 30 prosent)	Går fra uførepensjon til en årlig bruttolønn pluss arbeidsgiveravgift og sosiale kostnader (påslag lik 30 prosent) som gir 442 000 kroner per år (desil 1).

[15] Nærmere omtalt i kapittel 9.

	Tiril - lavt anslag	Mathias - middels anslag	Kari - høyt anslag
	som gir en økning på 179 000 kroner per år.	som gir en økning på 287 000 kroner per år.	
Reduserte helsetjeneste-kostnader	Ingen effekt	20 000 kroner per år	110 000 kroner per år
Skattegevinst	20 prosent av økt innbetalt skatt***	20 prosent av økt innbetalt skatt***	20 prosent av innbetalt skatt*** og redusert uførepensjon****

**Vi har forutsatt at verdien av vunnet leveår er 0,808 QALY for personer mellom 71 og 80 år og 0,730 QALY for personer over 80 år i tråd med Statens legemiddelverk* (2018). ***Vi har benyttet prisjustert gjennomsnittlig lønnsnivå i Norge fordelt på desiler fra SSB-tabell 12521 (fra 2024) å anslå personenes økte produktivitet i arbeidsmarkedet. Vi har også lagt til et påslag på 30 prosent for arbeidsgiveravgift og sosiale kostnader. ***Vi har lagt til grunn en gjennomsnittlig skattesats lik 30 prosent av bruttoinntekt. ****Vi har lagt til grunn at uførepensjonen utgjør satsen for en enslig minstepensjonist lik 2,48G som tilsvarer 323 000 2026-kroner. Kilde: Menon Economics*

6.2.4 Resultater

Forutsetningene i forrige delkapittel leder oss frem til anslag på samfunnsøkonomiske kostnader av utenforskap for lavt, middels og høyt anslag, se Tabell 6.8. For å komme frem til disse tallene har vi lagt til grunn at de samfunnsøkonomiske kostnadsbesparelsene gjelder fra personen er 18 til 84 år (gjennomsnittlig forventet levealder). Verdiene er deretter neddiskontert med fire prosent rente de første 40 år og 3 prosent rente etter det. Basert på at vi ikke har sannsynlighetsfordelingen for disse anslagene, legger vi i de videre beregningene til grunn gjennomsnittet av de tre anslagene, lik 15,5 millioner kroner. Det betyr at vi anser de tre utfallene/scenarioene som like sannsynlige.

Tabell 6.8 Anslag på kostnaden av utenforskap per person, i millioner 2026-kroner

	Lavt anslag	Middels anslag	Høyt anslag	Gjennomsnitt
Nåverdi	5,7	10,7	30,0	15,5

Kilde: Menon Economics

Det er interessant å se hvilke virkninger som ligger inne i gjennomsnittsanslaget på nytten av redusert utenforskap, Figur 6.1. Figuren viser at økt produktivitet, som både fanger opp at personene har en høyere lønn og i større grad deltar i arbeidsmarkedet, er av stor betydning. Forbedret helse og økt levealder har nest størst betydning.

Figur 6.1 Innholdet i gjennomsnittsanslaget på 15,5 millioner kroner, i millioner 2025-kroner

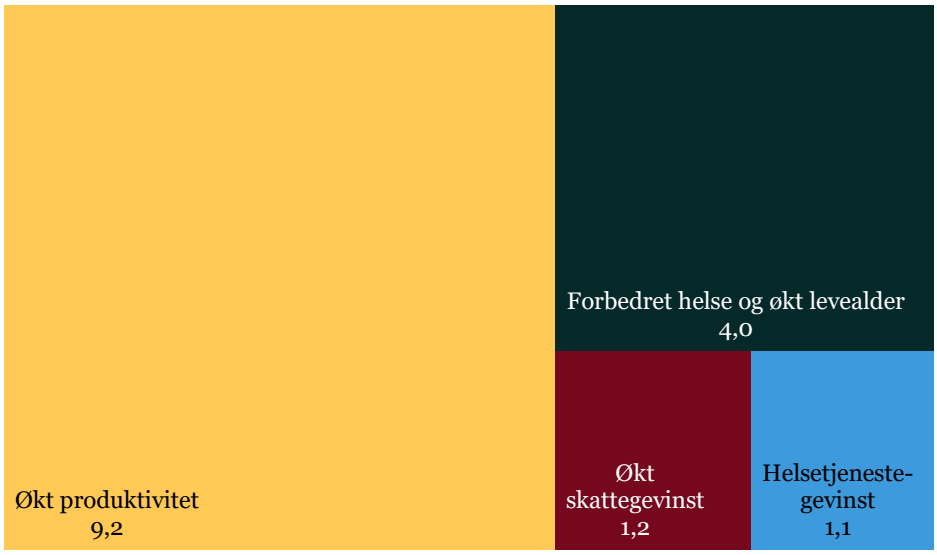

Kilde: Menon Economics

6.3 Nytte for fosterforeldrene

6.3.1 Om verdien til fosterhjemmene

For personer som er fosterforeldre, innebærer rollen både utfordringer og gleder. På den ene siden kan det påføre tapt arbeidsinntekt på grunn av den ekstra tiden og ansvaret som følger med oppdraget. På den andre siden kan det gi økt tilfredshet og nytte, ettersom fosterforeldrene tar del i en meningsfull forpliktelse ved å ivareta et barn eller en ung voksen. Gleden knyttes ofte til den nære tilknytningen fosterforeldrene opparbeider med den unge voksne, samt følelsen av å bidra positivt til personens livskvalitet og fremtid.

I beregningen av dem samfunnsøkonomiske verdien av spesialiserte fosterhjem er det derfor relevant å inkludere fosterforeldrenes egen opplevde nytte av å være fosterhjem. En tilnærming til dette er å anslå fosterforeldrenes opplevde konsumentoverskudd. Konsumentoverskuddet kan forstås som den nettoverdien fosterforeldrene sitter igjen med ved å være fosterhjem, etter at eventuelle kostnader og ulemper som ikke allerede er kompensert for gjennom godtgjørelse eller utgiftsdekning, er trukket fra. Et negativt konsumentoverskudd vil indikere at fosterforeldrene samlet sett ikke opplever det som ønskelig å være fosterhjem.

I et samfunnsøkonomisk perspektiv kan fosterforeldrenes nytte av å være fosterhjem også tolkes som deres betalingsvilje for å kunne fortsette i rollen. Betalingsviljen består av to komponenter: (i) eventuelle utgifter fosterforeldrene har i forbindelse med oppdraget som ikke dekkes av stat eller kommune (netto merkostnader), og (ii) det opplevde konsumentoverskuddet i form av tilfredshet og mening knyttet til oppdraget. Det opplevde konsumentoverskuddet er illustrert i Figur 6.2.

Figur 6.2 Illustrasjon av fosterhjemmets samlede betalingsvilje (utgifter pluss opplevd overskudd) av å være fosterhjem

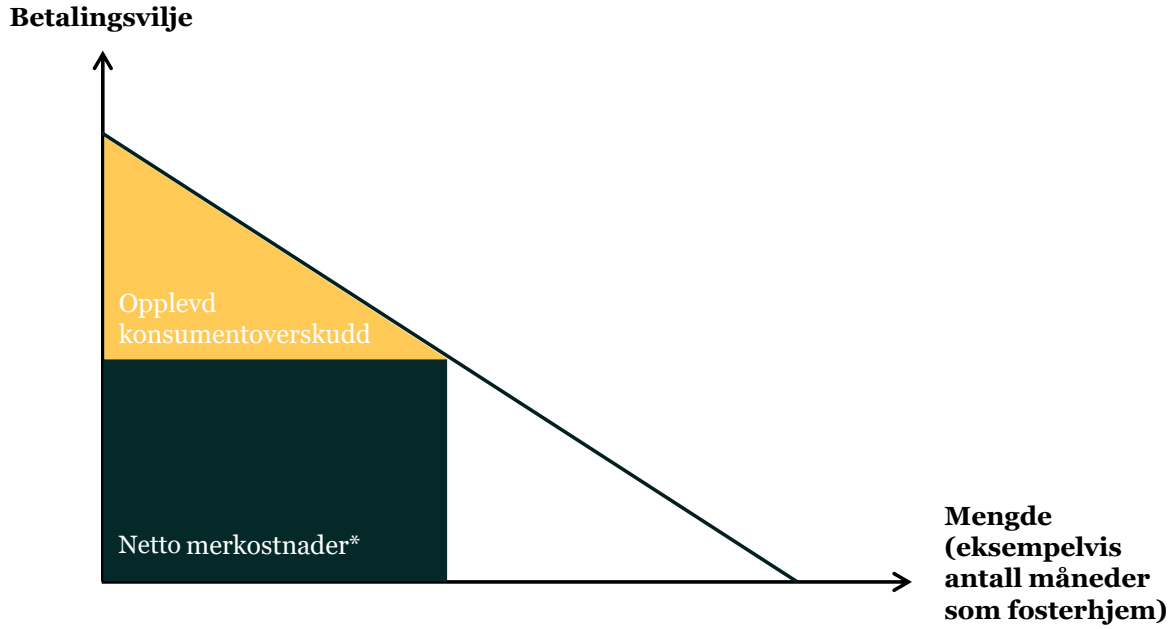

**Fosterforeldre sine netto merkostnader av å være fosterhjem omfatter i denne sammenhengen husholdningens tapte arbeidsinntekt (eventuelt avkortning av stønad fra Nav), husholdningsutgifter (eksempelvis mat og strøm), utgifter til klær, utgifter til fritidsaktiviteter, utgifter til reise og transport, andre utgifter (eksempelvis frisør, skolemateriell, PC, samvær og helseutgifter) fratrukket fosterhjemmets merinntekter i form av grunnstøtte, utgiftsdekning, frikjøp, barnetrygd etc. I situasjoner hvor merinntektene overstiger merkostnadene er netto merkostnader negativ. Kilde: Menon Economics*

6.3.2 Anslått verdi av å være fosterhjem

I rapporten «*Samfunnsøkonomisk verdi av fosterhjem i Norge*», utarbeidet av Menon Economics (2023), ble det gjennomført en analyse for å anslå det opplevde konsumentoverskuddet ved å være fosterhjem. Verdien ble basert på svar fra Fosterhjemsundersøkelsen 2023. Hele metoden for hvordan det opplevde konsumentoverskuddet ble beregnet, er beskrevet i den tidligere rapporten.

Den tidligere analysen anslår en årlig gjennomsnittlig verdi lik 49 200 kroner per fosterhjem (2023-kroner). For å håndtere usikkerhet knyttet til blant annet selvseleksjon og manglende informasjon om fosterforeldrenes forventninger før oppdraget, ble det beregnet et intervall med et lavt anslag på 43 200 kroner og et høyt anslag på 55 200 kroner per fosterhjem per år (Menon Economics, 2023).

I denne analysen legger vi til grunn det midtre anslaget (49 200 kroner), som representerer den gjennomsnittlige årlige verdien. Justert til 2026-kroner tilsvarer dette om lag 56 000 kroner per fosterhjem per år. En årlig verdi på dette nivået gir en nåverdi på om lag 231 000 kroner per barn over en periode på 4,5 år, gitt en diskonteringsrente på 4 prosent. Så vidt vi vet foreligger det ikke tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til å fastslå at den opplevde nytten av å være spesialisert fosterhjem systematisk avviker fra nytten av å være ordinært fosterhjem. I analysen legger vi derfor til grunn at fosterforeldrenes opplevde nytte av å være fosterhjem er sammenlignbar på tvers av disse tiltakstypene, og verdsettes likt.

6.4 Skattefinansieringsgevinst

Skatter vil i alminnelighet føre til at konsumenter og produsenter blir stilt overfor ulike priser. Slike «skattekiler» vil vri produksjons- og konsumentbeslutningene slik at økonomien påføres et effektivitetstap. Et tiltak som finansieres over offentlige budsjetter vil øke skattekilene. For alle tiltak som finansieres over offentlige budsjetter skal derfor skattekostnaden inngå i analysen. Skattekostnaden er den marginale kostnaden ved å hente inn en ekstra skattekrone. Finansdepartementets rundskriv (2021) presenterer den slik:

«Skattekostnaden settes til 20 øre per krone. Denne skal benyttes av alle sektorer. Grunnlaget for beregningene av skattekostnaden vil være tiltakets nettovirkning for offentlige budsjetter, det vil si det offentlige finansieringsbehovet.»

Ettersom plassering i omsorgsinstitusjon innebærer høyere offentlige kostnader enn plassering i spesialisert fosterhjem, vil en overgang fra institusjon til spesialisert fosterhjem (alt annet likt) redusere det offentlige finansieringsbehovet. Dette medfører lavere skattekostnader sammenlignet med institusjonsplassering. I analysen omtaler vi denne reduksjonen i skattekostnader som en skattefinansieringsgevinst.

Basert på beregningene av tiltakskostnader finner vi at plassering i spesialisert fosterhjem fremfor omsorgsinstitusjon gir en gjennomsnittlig årlig kostnadsreduksjon på om lag 4,8 millioner kroner per barn, se Tabell 6.6. Dette innebærer en tilsvarende reduksjon i offentlige utgifter og dermed et lavere behov for skattefinansiering. Med en skattekostnad på 20 prosent av de offentlige utgiftene tilsvarer dette en årlig skattefinansieringsgevinst på grunn av reduserte kostnader på om lag 961 000 kroner per barn. Diskontert over en periode på 4,5 år gir dette en nåverdi på om lag 4,0 millioner kroner per barn, gitt en diskonteringsrente på 4 prosent.

I tillegg kommer gevinsten av at en andel av barna som plasseres i spesialisert fosterhjem unngår utenforskap i voksenlivet, Dette gir både økt verdiskaping og lavere offentlige utgifter. Denne gevinsten er i kapittel 6.2 anslått til 1,2 millioner kroner per barn. Samlet sett gir dette en skattefinansieringsgevinst på 5,2 millioner kroner per barn over en periode på 4,5 år.

7 Sammenstilling av samfunnsøkonomiske virkninger

Vi anslår at spesialiserte fosterhjem, sammenlignet med omsorgsinstitusjon, har en forventet samfunnsøkonomisk verdi (nåverdi) på 5,7–8,2 milliarder kroner, med et midtanslag på 6,9 milliarder kroner. Dette innebærer at hver krone investert i spesialiserte fosterhjem fremfor omsorgsinstitusjon gir 4,4 kroner tilbake til samfunnet. Verdien drives i hovedsak av reduserte tiltaks-kostnader, etterfulgt av skattegevinster knyttet til lavere offentlige utgifter og gevinster av redusert utenforskap. Videre gir spesialiserte fosterhjem sammenlignet med omsorgsinstitusjon en samlet kommunaløkonomisk verdi på 1,25 milliard kroner.

7.1 Samlet samfunnsøkonomisk verdi av spesialiserte fosterhjem

Den samlede samfunnsøkonomiske verdien av spesialiserte fosterhjem beregnes ved å kombinere enhetsverdier per barn, som redegjort for i kapittel 6, med anslag for antall barn som mottar tiltaket. Enhetsverdiene omfatter både prissatte kostnader og gevinster, herunder differansen i tiltakskostnader mellom spesialisert fosterhjem og omsorgsinstitusjon, verdien av redusert utenforskap, foster-foreldrenes nytte og skattefinansieringsvirkninger.

Tabell 7.1 oppsummerer de sentrale enhetsverdiene som legges til grunn i beregningen av samlet samfunnsøkonomisk verdi. Enhetsverdiene er beregnet som nåverdier per barn over et typisk plasseringsforløp på 4,5 år, jf. kapittel 6. Gevinst av redusert utenforskap er beregnet for et livsløp og inngår som en forventet verdi før sannsynlighetsjustering i scenariene.

Tabell 7.1 Nåverdiene per barn per virkning over et gjennomsnittlig plasseringsforløp over 4,5 år*

	Nåverdi, 2026-millioner kroner
Reduserte tiltakskostnader	19,8
Forventet gevinst av redusert utenforskap	15,5**
Fosterforeldrenes nytte	0,23
Skattefinansieringsgevinst	5,2

Reduserte tiltakskostnader og skattefinansieringsgevinst er presentert som positive tall og representerer samfunnsøkonomiske gevinster sammenlignet med omsorgsinstitusjon. Dette tilsvarer nåverdien av redusert utenforskap per barn under forutsetning om full effekt, det vil si at plassering i spesialisert fosterhjem reduserer sannsynligheten for varig utenforskap med 100 prosent sammenlignet med institusjonsplassering. Kilde: Menon Economics*

For å håndtere usikkerhet i beregningene benyttes en scenariotilnærming. I alle scenarier holdes enhetsverdiene konstante, mens samlet verdi varierer som følge av (i) antatt sannsynlighet for redusert utenforskap og (ii) anslag for antall barn i spesialiserte fosterhjem.

Verdien av redusert utenforskap justeres i scenariene ved å multipliseres med antatt sannsynlighet for effekt. Med utgangspunkt i gjennomgangen av litteratur i kapittel 6.2 og innspill fra arbeidsgruppen, har vi uttrykt sannsynligheten for at spesialiserte fosterhjem reduserer varig utenforskap sammenlignet med institusjonsplassering med tre anslag. Et lavt anslag settes til 0 prosent av barn og unge som plasseres i spesialisert fosterhjem, som et konservativt gulv der vi legger til grunn at tiltaket

ikke gir lavere risiko for varig utenforskap, for eksempel dersom feilplasseringer og brudd er så vanlige at gevinstene spises opp. I lavt scenario legges det altså til grunn at spesialiserte fosterhjem ikke gir redusert sannsynlighet for varig utenforskap sammenlignet med institusjonsplassering. Forventet gevinst av redusert utenforskap vil dermed bli null og den samlede samfunnsøkonomiske verdien drives dermed av differansen i tiltakskostnader, fosterforeldrenes nytte og skattefinansieringsgevinsten.

I middels scenario legges det til grunn en 15 prosent sannsynlighet for redusert varig utenforskap ved plassering i spesialisert fosterhjem. Det innebærer at det finnes en reell, men begrenset, sjanse for redusert varig utenforskap, fordi dokumentasjonen i hovedsak gjelder risikofaktorer og kortere oppfølging, og fordi det for en del barn vil gå bra eller dårlig uansett. I høyt scenario legges det til grunn en 30 prosent sannsynlighet for redusert varig utenforskap. Det innebærer at det er en betydelig, men fortsatt ikke dominerende, sjanse for redusert varig utenforskap, særlig når målgruppen er ungdom med høy risiko for kriminalitet og andre belastninger, og når tiltaket gjennomføres med god matching og stabil oppfølging. Dette vil henholdsvis i middels og høyt scenario gi en forventet gevinst av redusert utenforskap på 2,3 og 4,7 millioner kroner per barn.

Tall for antall barn i spesialiserte fosterhjem er basert på rapportering til SSB, der kommunene selv klassifiserer tiltakene. Som omtalt i kapittel 4 kan ulik begrepsforståelse og praktisering påvirke tallgrunnlaget, særlig i grenseflaten mellom spesialiserte og forsterkede fosterhjem. For å håndtere denne usikkerheten benytter vi tre alternative anslag for antall barn i spesialiserte fosterhjem: et lavt, et middels og et høyt anslag. Det lave og høye anslaget settes henholdsvis 10 prosent under og 10 prosent over det rapporterte nivået. Det middels anslaget tilsvarer rapportert nivå per 31.12.2024 som var 246 barn i alderen 0-17 år i spesialiserte fosterhjem, som vi avrunder til 250 barn. Tabellen nedenfor oppsummerer antagelsene for scenarioberegningen av de samfunnsøkonomiske kostnadene.

Tabell 7.2 Oversikt over antagelsene for lavt, middels og høyt scenario

	Lavt	Middels	Høyt
Sannsynligheten for redusert utenforskap	0,0	0,15	0,30
Antall barn	225	250	275

Kilde: Menon Economics

Basert på disse forutsetningene finner vi at den samlede samfunnsøkonomiske nettoverdien av spesialiserte fosterhjem, sammenlignet med plassering i omsorgsinstitusjon, ligger i intervallet 5,7–8,2 milliarder kroner, med en midtverdi på 6,9 milliarder kroner (se Figur 7.1).

Figur 7.1 **Samlet samfunnsøkonomisk verdi av spesialisert fosterhjem sammenlignet med omsorgsinstitusjon. Lavt, midt og høyt anslag. Nåverdi i milliarder 2026-kroner.**

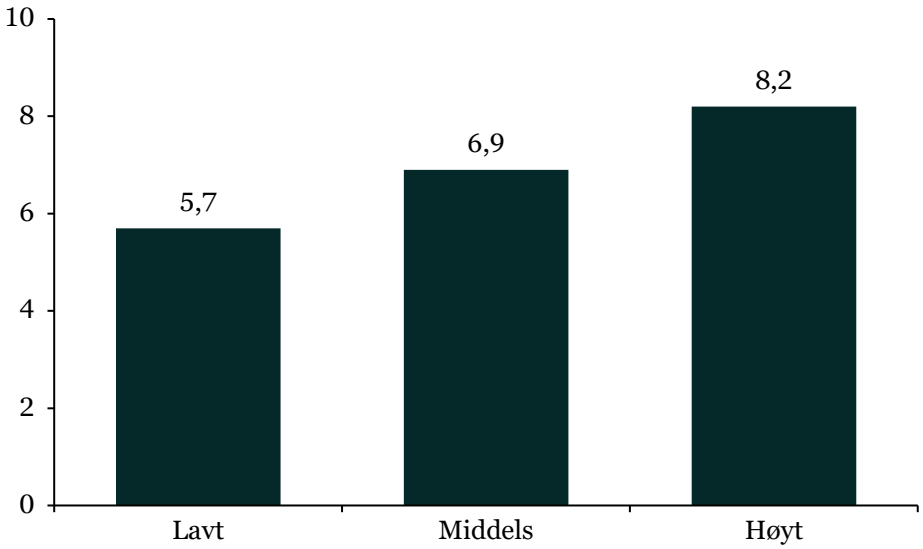

Kilde: Menon Economics

Resultatene indikerer at spesialiserte fosterhjem gir en betydelig positiv samfunnsøkonomisk avkastning sammenlignet med omsorgsinstitusjon for de barna som har størst nytte av plassering i spesialisert fosterhjem. Avhengig av scenario varierer avkastningen fra om lag 3,6 kroner per investerte krone i lavt anslag til om lag 5,2 kroner per krone i høyt anslag (se Tabell 7.3). Med midtre anslag til grunn gir én krone investert i spesialiserte fosterhjem om lag 4,4 kroner tilbake til samfunnet.

Tabell 7.3 **1 krone investert i spesialiserte fosterhjem gir…**

I høyt anslag	5,2 kroner
I middels anslag	4,4 kroner
I lavt anslag	3,6 kroner

Kilde: Menon Economics

Sammenlignet med andre samfunnsøkonomiske analyser vi har gjennomført, ligger avkastningen av spesialiserte fosterhjem på et nivå som er sammenlignbart med flere andre tiltak rettet mot utsatte barn og unge. I tidligere analyser har vi for eksempel beregnet at ettervern gir om lag 5 kroner tilbake til samfunnet per investerte krone, mens fosterhjem generelt – det vil si både ordinære og spesialiserte fosterhjem – er anslått å gi om lag 11 kroner tilbake per krone investert.

At den samfunnsøkonomiske avkastningen av fosterhjem generelt er høyere enn for spesialiserte fosterhjem, kan forklares av to hovedforhold. For det første er de gjennomsnittlige tiltakskostnadene lavere, ettersom ikke alle fosterhjem er spesialiserte og dermed har et mindre ressurskrevende oppfølgings- og kostnadsnivå. For det andre er den forventede gevinsten knyttet til redusert utenforskap høyere, ettersom tidlig og hensiktsmessig innsats i større grad kan forebygge varig utenforskap over livsløpet.

Figur 7.2 illustrerer hvordan den samlede samfunnsøkonomiske verdien av plassering i spesialisert fosterhjem sammenlignet med omsorgsinstitusjon fordeler seg på de ulike virkningene i det midtre anslaget. Som figuren viser, utgjør reduserte tiltakskostnader i spesialiserte fosterhjem sammenlignet med omsorgsinstitusjon den største andelen av den samlede verdien, med om lag 70 prosent, etterfulgt av skattefinansieringsgevinsten på om lag 20 prosent. Gevinsten knyttet til redusert utenforskap er i dette scenarioet anslått til om lag 0,6 milliarder kroner, basert på en antatt sannsynlighet på 15 prosent for redusert varig utenforskap ved plassering i spesialisert fosterhjem sammenlignet med omsorgs-institusjon. Fosterforeldrenes nytte utgjør en mindre andel av den samlede verdien, med om lag 1 prosent.

Figur 7.2 **Forventede samfunnsøkonomiske verdier av plassering i spesialisert fosterhjem sammenlignet med omsorgsinstitusjon, i milliarder 2026--kroner**

Kilde: Menon Economics

7.2 Samlet kommunaløkonomisk verdi av spesialiserte fosterhjem

For å vurdere den kommunaløkonomiske verdien av spesialiserte fosterhjem sammenlignet med omsorgsinstitusjon avklarer vi (i) hvilke kostnader som belaster kommunens budsjett ved de to plasseringsalternativene, og (ii) hvilken andel av utenforskapskostnadene som eventuelt belaster kommunesektoren. Økt nytte for fosterforeldre og skattefinansieringsgevinster knyttet til reduserte offentlige kostnader inngår ikke i denne delanalysen, ettersom dette ikke er virkninger som påvirker kommunale budsjetter direkte.

Sparte kommunale tiltakskostnader. I henhold til satsene for kommunal egenbetaling for statlige barnevernstiltak er kommunens egenandel for spesialisert fosterhjem i 2026 98 615 kroner per barn per måned (Barne- og familiedepartementet, 2025a). Dersom barnet bor i et spesialisert fosterhjem i ett år, tilsvarer dette en årlig kostnad på 1 183 400 kroner.

I tillegg påløper kommunale kostnader knyttet til oppfølging og tilsyn. Basert på beregningene i avsnitt 6.1 anslår vi kostnaden for tilsyn til 8 500 kroner per barn per år, og kostnaden for barnevernfaglig oppfølging til 15 900 kroner per barn per år, se Tabell 7.4Tabell 6.2. Samlet gir dette kommunale kostnader på om lag 1 207 800 kroner per barn per år ved plassering i spesialisert fosterhjem (2026-kroner).

For omsorgsinstitusjon er kommunal egenbetaling basert på en felles sats for barnevernsinstitusjoner på 197 225 kroner per barn per måned i 2026 (Barne- og familiedepartementet, 2025a). Basert på dette utgjør en institusjonsplass over ett år om lag 2 366 700 kroner per barn per år.

Kommunen har også ansvar for barnevernfaglig oppfølging av barnet ved institusjonsplassering. I motsetning til fosterhjem er det imidlertid ikke kommunen som fører tilsyn med institusjonen; tilsyn med barnevernsinstitusjoner utøves av Statsforvalteren (Bufdir, i.d.). Vi legger til grunn samme omfang av oppfølging som ved spesialisert fosterhjem, tilsvarende 15 900 kroner per barn per år (se Tabell 6.2). Samlet gir dette kommunale tiltakskostnader på om lag 2 382 600 kroner per barn per år ved omsorgsinstitusjon (2026-kroner).

Tabell 7.4 Årlige kommunale tiltakskostnader per barn (2026-kroner)

Tiltakskostnader	Spesialisert fosterhjem	Omsorgs-institusjon	Differanse (institusjon-fosterhjem)
Egenandel	1 183 400	2 366 700	1 183 300
Oppfølgings- og tilsynsbesøk*	24 400	15 900	-8 500
Sum tiltakskostnader	**1 207 800**	**2 382 600**	**1 174 800**

**For omsorgsinstitusjoner er det staten som fører tilsyn, og kostnadene inngår derfor ikke i kommunens kostnader. Kilde: Menon Economics*

Når vi ser på de kommunale tiltakskostnadene isolert, viser de at en plassering i spesialisert fosterhjem, sammenlignet med omsorgsinstitusjon, gir en årlig kommunal kostnadsbesparelse på om lag 1,17 millioner kroner per barn per år barnet er plassert. Denne besparelsen kommer i 4,5 år. Neddiskontert med 4 prosent rente over disse årene, utgjør den samlede kommunaløkonomiske gevinsten 4,85 millioner 2026-kroner per barn.

Kommunale besparelser av redusert utenforskap. Redusert utenforskap innebærer gevinster til kommunene i form av økte skatteinntekter og reduserte kostnader til kommunale helsetjenester. Kommuneskatten er lik 12,15 prosent, som i praksis betyr at 12,15 prosent av lønnsinntekten til en person tilfaller kommunen som frie inntekter. Inntektsutjevningen i inntektssystemet innebærer en utjevning av skatteinntekter. Hvis kommunen har 90 prosent eller mer av landsgjennomsnittet i skatteinntekter, som en overvekt av kommunene har, får kommunen 40 øre per økte skattekrone (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2025). Årsaken til det er inntektsutjevningen i inntektssystemet. I praksis betyr det at kommunen i gjennomsnitt sitter igjen med 4,86 prosent av at en innbygger skatter mer. I våre utenforskapsberegningen har vi tatt med kostnader til offentlig finansierte helsetjenester. Deler av utgiftene belastes kommunale helsetjenester og deler belastes statlige. I beregningene antar vi at 50 prosent av kostnadene belastes de kommunale helsetjenestene.

Basert på anslaget på kostnader av varig utenforskap og forutsetningene gjennomgått over, har vi beregnet oss frem til en kommunaløkonomisk gevinst av redusert utenforskap lik 1 million 2026-kroner per barn, for de barna som får redusert varig utenforskap som følge av tiltaket, se Tabell 7.5. Sett opp mot den samfunnsøkonomiske verdien av å redusere utenforskap (lik 15,5 millioner 2026-kroner), utgjør den kommunaløkonomiske verdien 6,5 prosent.

Tabell 7.5 Kommunaløkonomiske gevinster av redusert varig utenforskap per barn

	Samfunns-økonomisk verdi, i millioner 2026-kroner	Andel som gir en økt kommunal-økonomisk inntekt /besparelse, i prosent	Kommunal-økonomisk gevinst per barn, i millioner 2026-kroner
Økt produktivitet	9,2	4,86	0,45
Helsetjenestegevinst	1,1	50,00	0,55
Sum gevinst/ besparelse			**1,00**

Kilde: Menon Economics

Samlet vurdering. Basert på våre forutsetninger og betraktninger finner vi at den forventede kommunaløkonomiske gevinsten av å plassere et barn i spesialisert fosterhjem sammenlignet med plassering i omsorgsinstitusjon for de barna som har størst nytte av plassering i spesialisert fosterhjem tilsvarer 5,0 millioner 2026-kroner per barn. For 250 barn i spesialiserte fosterhjem, tilsvarer dette en samlet kommunaløkonomisk verdi på 1,25 milliard kroner.

Tabell 7.6 Samlet kommunaløkonomisk gevinst per barn av plassering i spesialisert fosterhjem sammenlignet med omsorgsinstitusjon når barnet har behov for det, i millioner 2026-kroner

Virkning	Anslag, i millioner 2026-kroner	Sannsynlighet	Forventet gevinst per barn, i millioner 2026-kroner
Sparte tiltakskostnader	4,85	1	4,85
Kommunale besparelser av redusert utenforskap	1,00	0,15*	0,15
Forventet samlet besparelse per barn			**5,0**

**I beregningene antar vi at denne sannsynligheten kan ta verdiene 0 (lavt anslag), 0,15 (middels anslag) og 0,3 (høyt anslag). Kilde Menon Economics*

8 Behov for statlig bistandsplikt?

En statlig bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem kan bidra til at barn og unge med omfattende omsorgsbehov i større grad får tilgang til et tilpasset, familiebasert tiltak, mer likeverdig tilgang til spesialiserte fosterhjem på tvers av kommuner, og økt forutsigbarhet for kommunene. Samtidig reiser en slik plikt spørsmål om kapasitet på tilbudssiden og risiko for at en lovfestet plikt ikke kan etterleves i praksis.

Bufetat har ikke bistandsplikt til å tilby spesialiserte fosterhjem. Etter barnevernsloven § 16-3 andre ledd har Bufetat plikt til å bistå kommunene med plassering utenfor hjemmet når et barn skal plasseres i fosterhjem eller institusjon. Spesialiserte fosterhjem er imidlertid unntatt denne plikten, og omtales i lovverket som et tiltak Bufetat kan tilby «i særlige tilfeller». Kommunene kan dermed ikke kreve at Bufetat tilbyr et spesialisert fosterhjem på samme måte som de kan be om bistand til institusjonsplassering.

Med bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem menes en lovfesting av Bufetats plikt til å bistå kommunene med å finne og tilby slike fosterhjem når behovet tilsier det, på linje med dagens bistandsplikt for ordinære fosterhjem og institusjonsplasser.

8.1 Argumenter for å innføre bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem

En statlig bistandsplikt kan bidra til at enkelte barn og unge får et mer tilpasset omsorgstilbud, til mer likeverdig tilgang på spesialiserte fosterhjem på tvers av landet, og til økt forutsigbarhet for kommunene. Videre kan en slik plikt gi bedre forutsetninger for kapasitetsbygging i tilbudet, mer effektive prosesser knyttet til bruk av tiltaket og potensielle kostnadsbesparelser gjennom redusert bruk av institusjonsplasser. En lovfestet bistandsplikt kan også legge bedre til rette for bruk av rammeavtaler og lengre kontrakter med ideelle aktører, noe som kan gjøre rekruttering av spesialiserte fosterhjem lettere.

Bedre ivaretakelse av barn og unge med omfattende behov og økt stabilitet i plasseringene

Et sentralt argument for å innføre bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem er at det kan bidra til at barn og unge med omfattende og sammensatte omsorgsbehov i større grad får tilgang til et familiebasert tiltak med nødvendig kompetanse og rammer. For denne målgruppen vurderes spesialiserte fosterhjem ofte som et alternativ til institusjonsplassering, særlig der en familiesetting anses å gi bedre forutsetninger for utvikling og stabilitet.

Bistandsplikt kan også bidra til økt stabilitet i plasseringene for barn med de mest krevende behovene. Spesialiserte fosterhjem er typisk innrettet med tettere faglig oppfølging, veiledning og avlastning enn ordinære fosterhjem, noe som kan gjøre fosterforeldrene bedre rustet til å stå i oppdraget over tid. Redusert risiko for brudd og flyttinger kan være viktig for barnets utvikling, og kan samtidig bidra til å redusere kostnader knyttet til gjentatte plasseringer.

Økt forutsigbarhet for kommunene

Innføring av bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem kan bidra til økt forutsigbarhet for kommunene i håndteringen av saker der barn har behov for et mer spesialisert omsorgstiltak. Med en lovpålagt plikt vil kommunene i større grad kunne forvente at spesialiserte fosterhjem er et tilgjengelig alternativ når

dette vurderes å være det mest egnede tiltaket for barnet. Dette kan gi kommunene et klarere grunnlag for planlegging og valg av tiltak i krevende saker.

En bistandsplikt kan også bidra til å tydeliggjøre ansvarsforholdet mellom stat og kommune. Kommunenes barnevernstjenester vil i større grad kunne forholde seg til spesialiserte fosterhjem på linje med institusjonsplasser i tiltakskjeden, og be om bistand når behovet oppstår. Dette kan sees i lys av at kommunen, gjennom sin løpende oppfølging av barnet, ofte har det beste grunnlaget for å vurdere hvilket tiltak som er mest egnet i den enkelte saken.

Videre kan økt bruk av spesialiserte fosterhjem bidra til å avlaste presset på institusjonsplasser. Dersom flere barn kan få et egnet familiebasert tilbud fremfor institusjon, kan dette redusere etterspørselen etter institusjonsplasser, som allerede er en knapp ressurs (Stene, Mildrid Kvisvik, Drange, Hermansen, & Andresen, 2025).

Mer likeverdig tilgang på tvers av kommuner og regioner
Bistandsplikt kan bidra til mer likeverdig tilgang på spesialiserte fosterhjem på tvers av kommuner og regioner. I dag kan tilgangen til slike tiltak variere som følge av ulik kapasitet, kompetanse og økonomisk handlingsrom i kommunene, samt forskjeller i praksis og prioriteringer. Selv om kommunene i prinsippet kan forsterke ordinære fosterhjem gjennom tiltak som avlastning, veiledning og frikjøp, er forutsetningene for å etablere og drifte slike løsninger ulike. En bistandsplikt kan derfor bidra til å redusere graden av tilfeldighet i tilbudet, og sikre at barn med tilsvarende behov i større grad får tilgang til et egnet tiltak uavhengig av bosted.

Bedre forutsetninger for kapasitetsbygging og mer effektive prosesser
Dagens situasjon uten bistandsplikt kan i mange tilfeller medføre tidkrevende og lite forutsigbare prosesser når kommuner har behov for et spesialisert fosterhjem. Bufetat har i dag en tidskrevende anbuds- og formidlingsprosess som medfører at hjem blir holdt av i lang tid før en avgjørelse tas. Når slike prosesser trekker ut, kan det oppstå risiko for at potensielle fosterhjem trekker seg før en avtale kommer på plass, slik at barnet blir stående uten et egnet tilbud.

Videre har flere ideelle organisasjoner som tilbyr fosterhjemstjenester de senere årene måttet redusere eller avvikle sine tilbud som følge av uforutsigbarhet og manglende henvisninger (Fontene, 2025). En lovfestet bistandsplikt kan legge bedre til rette for bruk av rammeavtaler og lengre kontrakter med ideelle aktører, fremfor mer kortsiktig praksis, der tilgang til tiltak avgjøres fra sak til sak. Dette kan gi mer forutsigbare prosesser og bedre forutsetninger for å bygge opp og opprettholde kapasitet over tid. I tillegg kan det bidra til lavere administrative og forhandlingsrelaterte kostnader ved at man i mindre grad må forhandle vilkår for hver enkelt plassering. Rammeavtaler fastsetter på forhånd både faglig innhold og økonomiske rammer for plasseringene, noe som kan forenkle prosessene og redusere ressursbruk i enkeltsaker.

Mulige kostnadsbesparelser ved redusert institusjonsbruk
Selv om en bistandsplikt kan innebære økt offentlig finansieringsansvar for spesialiserte fosterhjem, kan det også gi kostnadsbesparelser dersom flere barn kan få et egnet tilbud i spesialiserte fosterhjem fremfor institusjon. Institusjonsplasseringer har gjennomgående høyere driftskostnader enn fosterhjem, og en dreining mot mer bruk av spesialiserte fosterhjem for den aktuelle målgruppen kan derfor redusere gjennomsnittlige tiltakskostnader.

8.2 Argumenter mot å innføre bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem

Samtidig finnes det argumenter mot å innføre bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem. Disse knytter seg til begrenset kapasitet på tilbudssiden og risiko for at en lovfestet plikt ikke kan etterleves i praksis.

Manglende kapasitet og risiko for «plikt uten reelt tilbud»

Et sentralt motargument mot å innføre bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem er knyttet til kapasitet på tilbudssiden. Flere vurderinger peker på at dagens tilgang på spesialiserte fosterhjem er begrenset, og at det tar tid å rekruttere og kvalifisere fosterforeldre som kan påta seg slike krevende oppdrag. Selv med økte bevilgninger, har rekrutteringen vist seg å gå langsommere enn ønsket, noe som indikerer at mangel på egnede fosterforeldre ikke nødvendigvis kan løses raskt gjennom økt finansiering alene (Stortinget, 2025).

Dersom bistandsplikt innføres før tilstrekkelig kapasitet er bygget opp, kan det oppstå en situasjon der Bufetat formelt sett har en plikt til å tilby spesialiserte fosterhjem, uten å ha reelle muligheter til å oppfylle denne plikten i praksis. Dette kan skape et misforhold mellom lovpålagte forventninger og faktisk gjennomføringsevne, og i verste fall føre til økt press på midlertidige eller mindre egnede løsninger. Et slikt utfall kan svekke både forutsigbarheten i systemet og tilliten til ordningen.

Samtidig kan rekrutteringsutfordringene ikke utelukkende forstås som et uttrykk for mangel på egnede fosterforeldre. Utfordringene kan også henge sammen med manglende langsiktighet og forutsigbarhet i rammevilkårene, særlig for aktører som rekrutterer og følger opp spesialiserte fosterhjem. Videre kan uklarhet om hva som ligger i begrepet spesialisert fosterhjem, kombinert med lange og lite forutsigbare prosesser fra rekruttering til faktisk plassering, ha bidratt til økt frafall og lavere rekruttering enn potensialet tilsier. Disse forholdene indikerer at kapasiteten på tilbudssiden i noen grad kan påvirkes gjennom tydeligere rammer og mer forutsigbare prosesser, men de endrer ikke risikoen for at en bistandsplikt kan bli vanskelig å etterleve dersom den innføres før slike forhold er tilstrekkelig adressert.

9 Hovedfunn

Spesialiserte fosterhjem fremstår som et relevant og nødvendig tiltak for barn og unge med omfattende omsorgsbehov, og vurderes som et alternativ til institusjonsplassering. Analysen viser at tiltaket gir en betydelig positiv samfunnsøkonomisk avkastning, særlig gjennom lavere tiltakskostnader enn omsorgsinstitusjon og redusert risiko for utenforskap. Samtidig er det sentrale argumenter både for og mot innføring av bistandsplikt.

Spesialiserte fosterhjem utgjør et viktig alternativ i skjæringspunktet mellom ordinære fosterhjem og institusjonsplassering. Tiltaket er særlig rettet mot barn som har behov for tettere oppfølging, høyere grad av stabilitet og mer spesialisert kompetanse enn det ordinære fosterhjem typisk kan tilby, men hvor institusjonsplassering ikke vurderes som det beste eller mest hensiktsmessige alternativet. Funn fra tidligere rapporter viser at kommuner i stor grad vurderer spesialiserte fosterhjem som et relevant og nødvendig tiltak i denne delen av tiltaksporteføljen, og at de ønsker å kunne søke Bufetat om bistand til dette tiltaket når de vurderer det som mest egnet for barnet.

Den samfunnsøkonomiske analysen indikerer at spesialiserte fosterhjem samlet sett gir en betydelig positiv samfunnsøkonomisk avkastning sammenlignet med omsorgsinstitusjon. Avhengig av forutsetninger og scenario gir én krone investert i spesialiserte fosterhjem mellom om lag 3,6 og 5,2 kroner tilbake til samfunnet, med et midtre anslag på rundt 4,4 kroner per investerte krone. Gevinstene knytter seg blant annet til reduserte offentlige kostnader over tid og lavere risiko for utenforskap, i form av bedre utviklings- og livsløpsutfall for barna.

Samtidig viser analysen at den beregnede verdien av spesialiserte fosterhjem er lavere enn det som i tidligere analyser er anslått for fosterhjem generelt. Viktige forklaringer på dette er målgruppen og tidspunktet for når tiltaket settes inn. Spesialiserte fosterhjem benyttes ofte for barn som allerede har utviklet betydelige utfordringer, og hvor risikoen for varig utenforskap allerede er høy. Dersom tilsvarende barn hadde fått stabil og tilpasset omsorg tidligere i forløpet, tilsier både forskning og tidligere analyser at den samfunnsøkonomiske gevinsten sannsynligvis ville vært høyere. Dette understreker betydningen av tidlig og riktig innsats, også i vurderingen av hvordan og når ulike fosterhjemstiltak tas i bruk. Videre finner vi at spesialiserte fosterhjem gir en samlet kommunaløkonomisk verdi på 1,25 milliarder kroner, sammenlignet med omsorgsinstitusjon.

Spørsmålet om statlig bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem berører sentrale hensyn knyttet til både kvalitet, tilgjengelighet og ansvar i barnevernet. På den ene siden kan bistandsplikt bidra til bedre ivaretakelse av barn og unge med omfattende og sammensatte behov, ved at flere får tilgang til et familiebasert tiltak som kan gi økt stabilitet i plasseringene og redusert risiko for brudd. Videre kan en slik plikt gi økt forutsigbarhet for kommunene i krevende saker, og bidra til mer likeverdig tilgang til spesialiserte fosterhjem på tvers av kommuner og regioner. Økt bruk av spesialiserte fosterhjem der dette er faglig riktig, kan også innebære reduserte offentlige kostnader gjennom mindre bruk av kostbare institusjonsplasser.

Samtidig kan dagens begrensede kapasitet innebære en risiko for at en bistandsplikt ikke kan etterleves i praksis, og at det oppstår en «plikt uten reelt tilbud». Dette må også ses i sammenheng med andre bistandspliktige tiltak og den samlede statlige grunnkapasiteten for å kunne tilby tiltak i tråd med barnas behov og realisere de samfunnsøkonomiske gevinstene.

Referanser

Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2021). *Meld. St. 32 (2020-2021) Ingen utenfor - En helhetlig politikk for å inkludere flere i arbeids- og samfunnsliv*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-32-20202021/id2856870/

Backe-Hansen mfl. (2014). *Barnevern i Norge 1990–2010 En longitudinell studie*. Hentet fra https://kudos.dfo.no/documents/357185/files/46155.pdf

Bakketeig, E., & Backe-Hansen, E. (2008). *Forskningskunnskap om ettervern*. Hentet fra https://www.nb.no/items/cf866f04536cd3433582026d71577f1f

Barne- og familiedepartemenet. (2010). *Rundskriv Q-28/2010. Retningslinjer for statlige familiehjem og beredskapshjem - om ansvarsfordeling og krav til kompetanse*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/2317f206747e435a9371f81e542ea66e/99224840 6-1-201001014-25.pdf

Barne- og familiedepartementet. (2017). *Prop. 73 L (2016-2017). Endinger i barnevernloven (barnevernsreformen)*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/67954c9d29dd4c0ca3134e0931f32fdc/no/pdfs/p rp20162017007300odddpdfs.pdf

Barne- og familiedepartementet. (2021). *Prop. 133 L (2020 –2021)*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/f325e4de00fb472f85a7a2b94124f531/no/pdfs/pr p20202021013300odddpdfs.pdf

Barne- og familiedepartementet. (2023). *Lov om barnevern (barnevernsloven)*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97

Barne- og familiedepartementet. (2024a). *Forskrift om fosterhjem*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2023-10-13-1632/KAPITTEL_3#KAPITTEL_3

Barne- og familiedepartementet. (2024b). *Meld. St. 29 (2023-2024) Fosterhjem - ein trygg heim å bu i*. regjeringen. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/623f2b1aaa9d4f9c9b68e2299672d5a3/nn-no/pdfs/stm202320240029000odddpdfs.pdf

Barne- og familiedepartementet. (2025a). *Satser for kommunal egenbetaling for statlige barnevernstiltak – 2026*. regjeringen. Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/satser-for-kommunal-egenbetaling-for-statlige-barnevernstiltak-2026/id3144528/

Barne- og familiedepartementet. (2025b). *Omsorg og ansvar, styring og organisering til barnas beste*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/602049994d2543fcb3a7e0fa132ad8bf/no/pdfs/o msorg-og-ansvar.pdf

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2017). *Oppvekstrapporten 2017 Økte forskjeller – gjør det noe?* Bufdir.

Befring, E., Eide, S. B., Fjose, A., Gjærum, M., Lindboe, K., Ogden, T., . . . Aanderaa, B. (2000). *NOU 2000: 12 Barnevernet i Norge*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/051e391fbb3d4ef2be97a4478dd62e86/no/pdfa/nou200020000012000dddpdfa.pdf

Bufdir. (2014). *Rapport om kartleggingen av fosterforeldres økonomiske rammevilkår*. Hentet fra https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Kartlegging_av_fosterforeldres_rammevilkaar_2014.pdf?_gl=1*amf6ba*_ga*MTg1NTYxNzE1OS4xNjY1MDQ5ODQ5*_ga_E0HBE1SMJD*MTY2OTAzMDQ4MC4yNC4wLjE2NjkwMzA0ODAuMC4wLjA

Bufdir. (2021a). *Faglige anbefalinger om økonomiske rammer for fosterhjem*. Hentet fra https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/fosterhjemsstrategi___bufdirs_arbeid_med_tiltakene_i_regjeringens_fosterhjemsstrategi_2021_2025__et_trygt_hjem_for_alle/

Bufdir. (2021b). *Tjenestekatalog fosterhjem*. Hentet fra https://cms.bufdir.no//siteassets/rapporter/fosterhjem/Tjenestekatalog_fosterhjem.pdf

Bufdir. (2023). *Barnevernsrundskrivet*. Bufdir. Hentet fra https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/saksbehandlingsrundskrivet/#heading-contentlink-58965

Bufdir. (2025a). *Barn som venter på fosterhjem: Hvem er de og hvorfor venter de?* Hentet fra https://cms.bufdir.no//siteassets/rapporter/fosterhjem/Barn_som_venter_pa_fosterhjem_hvem_er_de_og_hvorfor_venter_de.pdf

Bufdir. (2025b). *Bufdirs årsrapport for 2024*. Hentet fra https://www.bufdir.no/om/aarsrapport2024/

Bufdir. (2025c). *Hva er spesialiserte fosterhjem?* Hentet fra https://www.bufdir.no/fosterhjem/kontorer/rogaland-og-vestland/aktuelt/verdens-beste-oppdrag-pa-vestlandet/

Bufdir. (i.d.). *Barnevernsinstitusjoner*. Hentet fra https://www.bufdir.no/barnevern/institusjoner/

Bufdir. (i.d.). *Fagstøtte for fosterhjemsarbeid*. Hentet fra https://www.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/fosterhjemsarbeid/

Bufdir. (i.d.). *Fagstøtte for fosterhjemsarbeid*. Hentet fra https://www.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/fosterhjemsarbeid/

Bufdir. (i.d.). *Forespørsel om plass på omsorgsinstitusjon og i spesialisert fosterhjem*. Hentet fra https://www.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/bistand-fra-bufetat/omsorgsinstitusjon-eller-spesialisert-fosterhjem/

Bufdir. (i.d.). *Hva er et fosterhjem?* Hentet fra https://www.bufdir.no/fosterhjem/ulike-typer-fosterhjem/

Bufdir. (i.d.). *Hvem kan bli fosterforelder?* Hentet fra https://www.bufdir.no/fosterhjem/hvordan-bli-fosterhjem/

Bufdir. (i.d.). *Spesialisert fosterhjem*. Hentet fra https://www.bufdir.no/fosterhjem/spesialisert-fosterhjem/

Cassarino Perez mfl. (2018). *From care to education and employment A meta analysis*. Hentet fra https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0190740918303670

Clausen, S.-E., & Kristofersen, L. (2008). *Barnevernsklienter i Norge 1990–2005*. Hentet fra https://www.sakkyndig.com/kv/nova0308.pdf

Deloitte. (2015). *Evaluering av fosterhjem med forsterkningstiltak*. Hentet fra https://www.bufdir.no/rapporter/dokumentside/buf00004665/

Drange mfl. (2022). *Barn, unge og familier i barnevernet - En longitudinell registerstudie. Delprosjekt 2: Hvordan går det med barna?* Hentet fra https://kudos.dfo.no/documents/334244/files/44634.pdf

Evidence Based Programs. (i.d). *Evidence Summary for Treatment Foster Care Oregon*. Hentet fra https://evidencebasedprograms.org/document/treatment-foster-care-oregon-evidence-summary/

Finansdepartementet. (2021). *R-109/21 Prinsipper og krav ved utarbeidelse av samfunnsøkonomiske analyser*. 21/2720-8.

Finansdepartementet. (2021). *Rundskriv R-109/2021 Prinsipper og krav ved utarbeidelse av samfunnsøkonomiske analyser*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/vedlegg/okstyring/rundskriv/faste/r_109_2021.pdf

Fontene. (2025). *400 barn venter på fosterhjem*. Hentet fra https://fontene.no/debatt/400-barn-venter-pa-fosterhjem-6.631.1170852.a81ed1bc18

Helsedirektoratet. (2024). *Virkinger på helse og livskvalitet i utredninger og samfunnsøkonomiske analyser - temaveileder til utredningsinstruksen*. helsedirektoratet. Hentet fra https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/virkninger-pa-helse-og-livskvalitet-i-utredninger-og-samfunnsokonomiske-analyser

Kim mfl. (2019). *Estimating the effects of independent living services on educational attainment and employment of foster care youth*. Hentet fra https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0190740918306893

Kommunal- og distriktsdepartementet. (2025). *Inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner*. Hentet 01 20, 2026 fra https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommuneokonomi/inntektssystemet-for-kommuner-og-fylkeskommuner/id2353961/

Kommunesektorens organisasjon (KS). (2025). *Veiledende satser for fosterhjem og besøkshjem 2025*. Hentet fra https://www.ks.no/fagomrader/barn-og-unge/barnevern/veiledende-satser-for-fosterhjem-og-besokshjem-2025/

Kristofersen, L. (2009). *Barnevern og ettervern. Hjelpetiltak for 16–22-åringer og levekår for unge voksne*. Hentet fra https://www.nb.no/items/dec44ac540b3e34e9450cbf4c382f8da?page=0

KS. (2015). *Fra utenforskap til inkludering*. Hentet fra https://www.ks.no/contentassets/5ce373fd856544b9a4c0783f05756038/grunnlagsnotat-dialog-om-utenforskap-endelig.pdf

Lehmann mfl. (2013). *Mental disorders in foster children: a study of prevalence, comorbidity and risk factors*. Hentet fra https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24256809/

Menon Economics. (2023). *Samfunnsøkonomisk verdi av fosterhjem i Norge*. Hentet fra https://menon.no/prosjekter/samfunnsokonomisk-verdi-av-fosterhjem-i-norge

Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning. (2022). *Evaluering av syv plasseringstiltak i barnevernet*. Hentet fra https://www.bufdir.no/rapporter/dokumentside/buf00005724/

Munro, E., & Stein, M. (2008). *Young People's Transition from Care to Adulthood: International Research and Practice*. Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/264491632_Young_People%27s_Transition_from_Care_to_Adulthood_International_Research_and_Practice

Norsk fosterhjemsforening. (2025). *En rapport basert på fosterhjemsundersøkelsen 2025*. Hentet fra https://www.fosterhjemsforening.no/wp-content/uploads/2025/05/Rapport-Fosterhjemsundersokelsen-2025.pdf

Nrk. (2017). *Bufdir avslutter avtaler med fosterhjemsleverandører*. Hentet fra https://www.nrk.no/norge/bufdir-avslutter-avtaler-med-fosterhjemsleverandorer-1.13777353

Paulsen mfl. (2020). *Ettervern – en god overgang til voksenlivet*. Hentet fra https://samforsk.no/uploads/files/Publikasjoner/Ettervern-en-god-overgang-til-voksenlivet-WEB.pdf

Riksrevisjonen. (2025). *Riksrevisjonens undersøkelse av årsaker til utfordringer i barnevernet*. Riksrevisjonen. Hentet fra https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2024-2025/arsaker-til-utfordringer-i-barnevernet.pdf

SBU. (2018). *Treatment Foster Care Oregon for seriously delinquent adolescents*. Hentet fra https://www.sbu.se/contentassets/80995faf274d4cd7b93b604eed8935d8/treatment-foster-care-oregon-for-seriously-delinquent-adolescents.pdf

Statens legemiddelverk. (2018). *Retningslinjer for dokumentasjonsgrunnlag for hurtig metodevurdering av legemidler*. Statens legemiddelverk.

Stene, E., Mildrid Kvisvik, K. H., Drange, N., Hermansen, M., & Andresen, J. F. (2025). *Omsorg og ansvar - Styring og organisering til barnas beste*. Hentet fra www.regjeringen.no/contentassets/602049994d2543fcb3a7e0fa132ad8bf/no/pdfs/omsorg-og-ansvar.pdf

Stortinget. (2025). *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Fosterheim - ein trygg heim å bu i*. Hentet fra https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2024-2025/inns-202425-110s/?all=true

WHO. (2020). *WHO methods and data sources for global burden of disease estimates 2000-2019*. WHO.

Zinn, A., & Courtney, M. (2015). *Helping foster youth find a job: a random-assignment evaluation of an employment assistance programme for emancipating youth*. Hentet fra https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/cfs.12212

Vedlegg A – Effekt av spesialiserte fosterhjem på utenforskap

Spesialiserte fosterhjem er et tiltak som er utviklet for barn og unge med særlig store og sammensatte behov, og kjennetegnes typisk av mer omfattende oppfølging, veiledning og avlastning enn ordinære fosterhjem. I en evaluering av statlige spesialiserte fosterhjem fra 2022 rapporterer fosterforeldre gjennomgående positiv utvikling hos barna under oppholdet. Blant annet oppgir 89 prosent forbedring i relasjonen til fosterforeldrene, og 87 prosent oppgir forbedring i barnas kommunikasjon og tilknytning til voksne i fosterhjemmet. Samtidig rapporteres mer blandede funn for enkelte arenaer, som deltakelse og mestring i organiserte fritidsaktiviteter (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022).

Plasseringsstabilitet trekkes ofte fram som en særlig sentral faktor for å motvirke senere utenforskap, blant annet fordi hyppige flyttinger kan bryte skoleløp, relasjoner og oppfølging over tid. I samme norske evaluering vises det at utilsiktede flyttinger fortsatt forekommer i spesialiserte fosterhjem. I 2021 var 11 prosent av aktive tiltak registrert med utilsiktet flytting i løpet av året, og 32 prosent av avsluttede tiltak samme år var registrert med utilsiktet flytting (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022). Dette er relevant fordi utilsiktede flyttinger kan bidra til vedvarende ustabilitet og forsterkede vansker, og dermed øke risikoen for utenforskap snarere enn å redusere den (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022).

Internasjonal forskning støtter at stabilitet og familielignende plasseringer kan ha betydning for sentrale utfall som igjen er nært knyttet til utenforskap. En metaanalyse av overgangen fra barnevern til utdanning og arbeid finner at plasseringsstabilitet er signifikant knyttet til utdanningsutfall som fullført videregående, og at utdanning igjen er relatert til høyere sannsynlighet for arbeid (Cassarino Perez mfl., 2018). Videre finnes det evidens for enkelte spesialiserte fosterhjemsmodeller med et tydelig behandlingsinnhold. Den svenske kunnskapsoppsummeringen fra SBU konkluderer med moderat sikkerhet for at Treatment Foster Care Oregon for ungdom med alvorlige atferds- og kriminalitetsproblemer reduserer risiko for framtidig kriminalitet og antall dager i låste institusjoner sammenliknet med institusjonsplassering, og at tiltaket kan være mer kostnadseffektivt enn institusjonsalternativer når en tar hensyn til langtidsvirkninger (SBU, 2018). Dette underbygges også av en uavhengig evidensoppsummering av randomiserte studier, som beskriver reduksjoner i kriminalitetsrelaterte utfall i Treatment Foster Care Oregon grupper sammenliknet med kontroll- og institusjonsalternativer (Evidence Based Programs, i.d).

Effektstudiene med best kvalitet handler i hovedsak om Treatment Foster Care Oregon (TFCO) som er et spesialisert fosterhjemsopplegg med tett oppfølging, sammenliknet med vanlig gruppebasert institusjonsomsorg. I en randomisert studie av gutter med alvorlige atferds- og kriminalitetsproblemer var sannsynligheten for en offisiell henvisning for voldelig lovbrudd 38 av 100 i sammenligningsgruppen og 21 av 100 i fosterhjemsopplegget. Det betyr 17 færre av 100 som fikk en slik henvisning. Studien fant også langt lavere nivå av selvrapportert vold, i snitt 32,6 hendelser per ungdom i sammenligningsgruppen og 10,5 i fosterhjemsopplegget (Evidence Based Programs, i.d).

For jenter viser den randomiserte studien lavere belastning både når det gjelder kriminalitet, tid i låste institusjoner og tidlig graviditet. Midtverdien for kriminalhenvisninger var 2,0 i sammenligningsgruppen og 1,0 i fosterhjemsopplegget. Midtverdien for dager i låste institusjoner var 47,5 i sammenligningsgruppen og 13,5 i fosterhjemsopplegget. Sannsynligheten for graviditet innen to år var 51 av 100 i sammenligningsgruppen og 28 av 100 i fosterhjemsopplegget, altså 23 færre av 100 (Evidence Based Programs, i.d). En svensk kunnskapsoppsummering som samler kontrollerte studier

konkluderer med moderat sikkerhet for at TFCO reduserer framtidig kriminalitet og reduserer tid i låste institusjoner, og den oppsummeringen peker samtidig på at de ikke fant studier som målte arbeid og sysselsetting direkte (SBU, 2018).

Når vi snakker om varig utenforskap, er det rimelig å være mer konservativ enn når vi snakker om nærliggende utfall som kriminalitet eller rus. Grunnen er at varig utenforskap ofte formes av en lengre kjede av forhold etter plasseringen, som skoleløp, helse, nettverk, overgang til voksenlivet og bolig.

Likevel peker effektstudiene på at spesialiserte fosterhjem med tett oppfølging kan redusere flere risikofaktorer som ofte bidrar inn i varig utenforskap, særlig for ungdom med store atferds- og kriminalitetsutfordringer. Randomiserte studier av Treatment Foster Care Oregon sammenlignet med institusjonslignende gruppeplassering finner lavere risiko for voldelig lovbrudd blant gutter og lavere risiko for graviditet blant jenter, samt mindre belastning i form av færre dager i låste tiltak (Evidence Based Programs, i.d). En kunnskapsoppsummering fra SBU konkluderer med moderat sikkerhet for at denne typen spesialisert fosterhjemsopplegg reduserer framtidig kriminalitet og tid i låste tiltak sammenlignet med institusjonsplassering, men peker samtidig på at studier med direkte mål på arbeid og sysselsetting i liten grad foreligger (SBU, 2018).

For norske statlige spesialiserte fosterhjem er dokumentasjonen i større grad knyttet til utvikling under oppholdet og stabilitet, og ikke til varig utenforskap målt flere år etterpå. En evaluering viser at fosterforeldre ofte rapporterer bedring i relasjon og kommunikasjon, men den viser også at utilsiktede flyttinger forekommer, noe som er relevant fordi ustabilitet kan forsterke sårbarhet over tid (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022).

Effekten vil dessuten variere mye mellom barn. Noen vil klare seg bra uansett tiltakstype, mens andre har så store og sammensatte utfordringer at utfallet kan bli dårlig uansett. Den mest sannsynlige gevinsten ligger derfor ofte i en mellomgruppe der riktig match, god oppfølging og stabilitet kan vippe utviklingen i positiv retning, samtidig som feilplassering kan gi motsatt effekt gjennom brudd og gjentatte flyttinger (Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning, 2022).

Menon Economics

Menon Economics

Sørkedalsveien 10 B, 0369 Oslo

+47 909 90 102

post@menon.no

menon.no